

**Eiropas Sociālā fonda darbības programmas
„Cilvēkresursi un nodarbinātība” papildinājuma 1.2.1.1.1. apakšaktivitātes
projekts**

**„Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības
efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana”**

Vienošanās: Nr.2010/0274/1DP/1.2.1.1.1./10/IPIA/VIAA/001

**Poligrāfijas un izdevējdarbības, papīra un papīra
izstrādājumu ražošanas, datordizaina nozares izpēte**

Precizēts 2. posma ziņojums

Pētījuma pasūtītājs:

Valsts izglītības attīstības aģentūra

Pētījuma veicējs:

Nodibinājums „Baltic Institute of Social Sciences”

Baltic Institute of Social Sciences
Elizabetes iela 65-16,
Rīga, LV-1050, Latvija
T. (+371) 67217553
F. (+371) 67217560
e-pasts: biss@biss.soc.lv
www.biss.soc.lv

SATURS

SATURS.....	2
PĒTĪJUMA APRAKSTS	3
1. Pētījuma mērķis	3
2. Nozares izpētes uzdevumi	3
PĒTĪJUMA REZULTĀTI.....	5
1. Poligrāfijas un izdevējdarbības, papīra un papīra izstrādājumu ražošanas un datordizaina nozares apraksts	5
<u>Vēsturisks ieskats</u>	6
<u>Poligrāfijas un papīra izstrādājumu ražošanas nozares attīstības tendences</u>	8
<u>Poligrāfijas un papīra izstrādājumu ražošanas nozares eksporta potenciāls</u>	13
<u>Produkcijas veidi un nākotnes redzējums</u>	14
<u>Izdevējdarbība</u>	16
<u>Nozares darbaspēka raksturojums un tā izglītība</u>	19
<u>Kas nepieciešams nozares veiksmīgai attīstībai?</u>	23
2. Nozares profesionālo kvalifikāciju līmeņu karte.....	24
3. Nozares profesiju vispārējais raksturojums.....	26

PĒTĪJUMA APRAKSTS

1. Pētījuma mērķis

Poligrāfijas un izdevējdarbības, papīra un papīra izstrādājumu ražošanas, datordizaina nozares izpētes mērķis ir iegūt, apkopot un analizēt ar nozari saistītu informāciju, izmantojot Nacionālās programmas projekta „Vienotas metodikas izstrāde profesionālās izglītības kvalitātes paaugstināšanai un sociālo partneru iesaistei un izglītošanai” nozares izpētes metodiku, lai nodrošinātu profesionālās izglītības kvalitatīvu un kvantitatīvu atbilstību darba tirgus vajadzībām.

Pētījums tiek veikts Eiropas Sociālā fonda projekta „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana”, vienošanās Nr.2010/0274/1DP/1.2.1.1.1/10/IPIA/VIAA/001, īstenošanas ietvaros.

Ar Poligrāfijas un izdevējdarbības, papīra un papīra izstrādājumu ražošanas, datordizaina nozari saprot šādus sektorus pēc Saimnieciskās darbības statistiskās klasifikācijas (NACE 2.red.):

(17) Papīra un papīra izstrādājumu ražošana:

- (17.2) Papīra un kartona izstrādājumu ražošana;
- (17.21) Gofrēta papīra un kartona ražošana: papīra un kartona taras ražošana;
- (17.29) Cita veida papīra un kartona izstrādājumu ražošana;

(18) Poligrāfija un ierakstu reproducēšana:

- (18.1) Poligrāfija un ar to saistītās palīgdarbības;
- (18.11) Laikrakstu iespiešana;
- (18.12) Cita veida izdevumu iespiešana;
- (18.13) Salikšana un iespiedformu izgatavošana;
- (18.14) Iesiešana un ar to saistītās palīgdarbības;

(58) Izdevējdarbība:

- (58.1) Grāmatu, periodisku izdevumu izdošana un citi izdevējdarbības pakalpojumi.

2. Nozares izpētes uzdevumi

Poligrāfijas un izdevējdarbības, papīra un papīra izstrādājumu ražošanas, datordizaina nozares izpēte tiek veikta divos posmos.

Izpētes otrajā posmā ir izstrādāts nozares apraksts un kvalifikāciju struktūra, kas ietver:

- Pētāmās nozares profesiju apzināšanu, sagatavojot pārstāvēto nozares profesiju sarakstu (nozares pamatdarbībā iesaistītās un nozares atbalsta profesijas);
- Profesiju sagrupēšana nozares pamatdarbībā iesaistītajās pamatprofesijās, saistītajās profesijās un specializācijās;
- Profesiju sagrupēšanu sektoros (NACE 2.red.);

- nozares pamatdarbībā iesaistīto profesiju sagrupēšana piecos Nacionālajos profesionālās kvalifikācijas līmeņos;
- pamatojoties uz izstrādātajiem nozaru profesiju zināšanu, prasmju un kompetenču aprakstiem, nozaru profesiju attiecināšana Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras (EKI) atbilstošajiem līmeņiem, ņemot vērā Ministru kabineta 2008.gada 2.decembra noteikumu Nr.990 „Noteikumi par Latvijas izglītības klasifikāciju” 1. pielikuma 2. tabulu „EKI līmenim atbilstošo zināšanu, prasmju un kompetences apraksti”;
- Īsa apraksta izstrādāšana katrai kvalifikāciju struktūrā ietvertajai profesijai, uzskaitot profesionālās darbības raksturīgākos uzdevumus.

PĒTĪJUMA REZULTĀTI

1. Poligrāfijas un izdevējdarbības, papīra un papīra izstrādājumu ražošanas un datorizaina nozares apraksts

Iespiedindustrijas un ar to saistīto nozaru attīstības pakāpe jebkurā pasaules valstī norāda ne tikai uz tās zinātniski tehniskās, bet lielā mērā arī ekonomiskās, sociālās, kultūras un intelektuālās attīstības līmeni, sabiedrības spēju akumulēt citu valstu un sabiedrību uzkrāto intelektuālo un kultūras mantojumu, integrēties savstarpējās norisēs.

Ar jēdzienu iespiedindustrija saprotam plašu nozaru kopumu, kas ietver:

- iespiedprodukcijas ražošanu (grāmatas, periodika, reklāma u.c.);
- papīra izstrādājumu ražošanu (kartona iepakojums, etiķetes, kancelejas preces u.c.);
- iespieddarbu sagatavošanu (dizaina izstrāde, maketēšana, konstruēšana u.c.)
- iespiedprodukcijas producēšana un realizācija (izdevējdarbība).

Iekšējais nozares produkcijas pieprasījums un tam sekojošais piedāvājums ir ļoti cieši saistīts gan ar iedzīvotāju pirktspēju, gan ar uzņēmumu finansiālo situāciju. Saskaņā ar Maslova izstrādāto vajadzību hierarhiju daļa nozares produkcijas attiecas uz augstāka līmeņa vajadzībām (grāmatas, iespiestie plašsaziņas līdzekļi, reprezentācijas izdevumi), kuras aktualizējas (un attiecīgi – produkcijas lietošanu pozitīvi ietekmē) iedzīvotāju iespējas apmierināt zemāka līmeņa vajadzības (t.i., nodrošināt mājokli, pārtiku u.tml.). Cilvēki atļaujas pirkt grāmatas un abonēt presi tad, kad ir spējuši tik galā ar neatliekamiem maksājumiem. Tomēr nozare ražo virkni iespiedprodukcijas veidu (piemēram, iepakojums, etiķetes, reklāmas un informatīvie materiāli, u.c.), kas līdz ar pamatproduktiem ietilpst sabiedrības patēriņa pamatslānī.

Līdzīgi kā attiecībā uz sabiedrību kopumā, Maslova vajadzību hierarhija attiecas arī uz uzņēmumiem, kuri taupības apstākļos ir spiesti samazināt izdevumus reklāmai un dažādiem reprezentācijas izdevumiem, izvēloties lētākus produkcijas veidus. To pierāda arī pēdējo gadu kritums Latvijas grāmatniecības tirgū gan nosaukumu skaita ziņā, gan koptirāžas ziņā, turklāt informācija netiek aizvietota ar citiem informācijas nesējiem. Pateicoties nozarē strādājošo kvalifikācijas līmenim un uzņēmēju iniciatīvai, ārkārtīgi būtiska ir arī nozares eksportspēja, kas īpaši attīstījies pēdējos gados.

Mūsdienu iespiedindustrijai un saistītajām nozarēm piemīt augsti tehnoloģisks līmenis un nemitīga tehnoloģiskā un līdz ar to arī zināšanu attīstība un izmaiņas, kas pieprasa arī atbilstošu darbinieku kvalifikāciju.

Tāpēc par izdevējdarbību un poligrāfiju Latvijā varam runāt kā par tehnoloģiski augsti attīstītu un prestižu ražošanas nozari ar būtisku nākotnes attīstības potenciālu gan vietējā tirgū, gan vēl vairāk eksporta tirgu apgūvē. Pašreizējā situācijā, valstī samazinoties iekšējam pieprasījumam pēc drukātās produkcijas, Latvijas poligrāfijas uzņēmumi ļoti veiksmīgi strādā ārējiem tirgiem. Savukārt izdevniecības nevar cerēt uz latviešu grāmatu eksportu, tādēļ risinājumi izdevējdarbības attīstībai jāmeklē tepat uz vietas.

Runājot par nozari kopumā, tā ir viena no retajām pilnīgi privātajām industrijas nozarēm valstī, tajā praktiski nav valsts līdzdalības. Citu radošo industriju vidū iespiedindustrija un saistītās nozares ietilpst radošo industriju klāsterī ar vislielāko nomaksāto nodokļu apjomu un

augstāko ekonomisko eksporta potenciālu un spēju. Tajā pašā laikā nozare saņem vismazāko attīstības valsts atbalstu, kas to nostāda nevienlīdzīgā situācijā ar citām nozarēm, būtiski samazina attīstības un izaugsmes iespējas un rezultātā pienesumu valsts ekonomiskajam pieaugumam, kas pašreizējos apstākļos tiek panākts praktiski tikai ar uzņēmējdarbības resursiem.

Vēsturisks ieskats

Ziņas par senākajām grāmatām Latvijas teritorijā tiek datētas ar 13. gs. Par pirmo Latvijā uzrakstīto grāmatu tiek uzskatīta latīņu valodā uzrakstītā Indriķa „Livonijas hronika”, kas attēlo šī apvidus iekarošanas norisi no krustnešu viedokļa. Ar 14. un 15. gs., palielinoties latviešu ekonomiskajai ietekmei, parādījās pieraksti latviešu valodā. Viena no lielākajiem pasaules atklājumiem – Gūtenberga ieviestās grāmatu drukāšanas tehnoloģijas – pielietošana Latvijā sākās 1588. gadā, kad no Rīgā ieradās tipogrāfs Nikolass Mollīns un saņēma vispirms Polijas, pēc tam arī Zviedrijas karaļa privilēģiju nodarboties ar grāmatu iespiešanu.

1. attēls. 1621. gadā Nikolasam Mollīnam Zviedrijas karaļa Gustava Ādolfa II izsniegtā privilēģija drukāt grāmatas Rīgā un Livonijā

Grāmatniecība un poligrāfija nākamajos gadsimtos attīstījās, un viens no ievērojamākajiem faktiem, ar ko Latvijas vārds ierakstīts pasaules iespiedindustrijas vēsturē, ir tas, ka Latvijas teritorijā, Jelgavā un Rīgā, Hartnohu apgādā izdoti gandrīz visi Imanuela Kanta darbu pirmizdevumi, kā arī daudzi no tiem šeit pat arī drukāti, piemēram, Stefenhāgena spiestuvē Jelgavā tika iespiests Imanuela Kanta „Tīrā prāta kritikas” pirmizdevums.

Būtisks nozares attīstības kāpinājums pasaulē un Latvijā notiek 19. gs. vidū un otrajā pusē. Ar šo laiku var runāt par papīra un papīra izstrādājumu ražošanas industrializāciju un būtisku pieaugumu Latvijā. Tāpat 19. gs. otrajā pusē iespiedindustrijā un, it sevišķi, izdevējdarbībā, darbu sāk latviešu nacionālie uzņēmēji.

Īstu uzplaukumu grāmatniecība un drukātavas piedzīvoja 20. gs. 20.-30. gados, kad Latvija uz 100 000 iedzīvotājiem izdoto grāmatu skaita ziņā bija otrajā vietā Eiropā, atpaliekot tikai no Dānijas. Tieši šī laika ievērojamie grāmatu apgādi – *Zelta ābele*, *Grāmatu draugs*, *Anša Gulbja*, *Jāņa Rozes*, *Valters un Rapa*, *Valstspapīru spiestuve* u.c. – un spiestuves, kurās tapa to izdevumi, lika pamatu augstai izdevējdarbības un poligrāfijas kultūrai Latvijā, izkopa un attīstīja nacionālās grāmatniecības tradīcijas, kā arī bija nozīmīgs izglītības un garīgās attīstības faktors.

Latvijas PSR pirmajos gadu desmitos nozares poligrāfiskā bāze balstījās uz Latvijas Republikas tehnoloģiskajiem un speciālistu resursiem. Padomju poligrāfisko iekārtu tehniskās iespējas un pieejamo materiālu kvalitāte ievērojami atpalika no tā laika pasaules modernāko spiestuvju rīcībā esošajiem. Tomēr Padomju Savienības mērogā mūsu izdevēju un poligrāfiķu prasme tika ļoti augsti vērtēta. Latvijā izgatavotā iespiedprodukcija (galvenokārt grāmatas) regulāri guva atzinību dažādos Padomju Savienības mēroga konkursos. Tikai 20. gs. 70. gadu

otrajā pusē sākās tehnoloģiskā modernizācija, plašāk ieviešot ofseta tehnoloģiju un modernas dobspiedes iekārtas. Tomēr līdz pat 20. gs. 90. gadiem prevalējošais iespieddarbu izgatavošanas veids bija augstspiede.

Latvijas okupācijas izraisītā nozares nacionalizācija un pakļaušana cenzūrai izraisīja būtiskas izmaiņas nozares struktūrā un iespiedprodukcijas klāstā, it sevišķi grāmatniecības jomā, kā arī papīra un papīra izstrādājumu ražošanā. Pēdējā augstie ražošanas standarti tika aizvietoti ar padomju ekonomikai nepieciešamo. Plānveida ekonomikas apstākļos šī nozare attīstījās pārspīlēti, neņemot vērā vietējās vajadzības un resursus. Grāmatniecībā un periodikā būtiski kritās nosaukumu skaits, bet pieauga tirāžas, izjaucot sabiedrisko pieprasījuma struktūru pēc dažāda veida informācijas. Informācijas veidošana bija koncentrēta atsevišķās valstij piederošās struktūrās un tika pilnīgi kontrolēta.

Jauns periods nozarē iestājās līdz ar Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanu. Līdz 20. gs. 90. gadu otrajai pusei praktiski visa poligrāfija un izdevējdarbība, papīra un papīra izstrādājumu ražošana tika privatizēta. Līdz ar jauno tehnoloģiju ieplūšanu strauji uzplauka datorizaina attīstība, kas pirms tam Latvijā praktiski nepastāvēja. Notika ne tikai lielo uzņēmumu privatizācija, bet radās arī daudz jaunu uzņēmumu, nozarē ieplūstot liels skaits nozares specifiku nepārzinošu strādājošo, kas savas zināšanas ieguva darba procesā (it sevišķi izdevējdarbības un datorizaina jomās).

Būtiskas izmaiņas, ievērojot šīs jomas investīciju un resursu ietilpību un neatbilstību modernām prasībām, piedzīvoja papīra un papīra izstrādājumu ražošana, kur darbību pārtrauca daudzi lieli uzņēmumi, kas vairs neatbilda tirgus pieprasījumam. To vietā nāca citi gan lielāki, gan mazāki uzņēmumi, kas apkalpoja dažādas tirgus nišas.

Izdevējdarbībā būtiski pieauga uzņēmumu skaits (gan grāmatniecībā, gan drukāto plašsaziņas līdzekļu jomās) un nosaukumu skaits, bet samazinājās izdevumu tirāžas. Mūsdienās šis skaitlis ir nostabilizējies ap 2000 grāmatu nosaukumu gadā ar koptirāžu 3-6 mlj. eksemplāru. Latvijā iznāk ap 370 žurnālu, biļetenu un rakstu ar kopējo tirāžu 40 milj. eks. un gandrīz 200 laikrakstu ar kopējo tirāžu ap 117 milj. eksemplāru¹.

Būtiskas izmaiņas, it sevišķi, pēdējos gados, ir notikušas nozares produkcijas piegādes ģeogrāfijas un eksporta ziņā. Ja padomju laikā produkcija galvenokārt tika ražota vietējām vajadzībām un piegādei Padomju Savienības teritorijā austrumu virzienā, pēc neatkarības atgūšanas nozare praktiski sāka apkalpot tikai vietējo tirgu. Tikai pakāpeniski, modernizējot tehnoloģijas un attīstot ražošanas resursus, tika attīstīti jaunie eksporta tirgi gan austrumu, gan rietumu un dienvidu virzienā. Ievērojams kāpums šajā procesā ir noticis pēdējos gados, kad drastiskās taupības un vietējā tirgus aktivitātes krituma apstākļos aktīvi tika meklēti un atrasti jauni produkcijas noieta tirgi, kas ļāvis saglabāt gan nozares struktūru un tehnoloģiju, gan resursus un pielietojamās zināšanas.

Turpinājumā iepriekš minētās nozares attīstības tendences raksturotas detalizētāk, izmantojot pieejamo statistisko informāciju. Vērtējot analīzes apjomus un tendenču raksturojumu, jāņem vērā tas, ka statistisko datu, apkopojumu un ziņojumu par rūpniecības attīstību gan Latvijā, gan pasaulē tiek sagatavoti ievērojami biežāk un detalizētāk, nekā par citām tautsaimniecības nozarēm. Tā rezultātā iespējas raksturot papīra un papīra izstrādājumu ražošanas un poligrāfijas nozari, kas ietilpst rūpniecībā, ir iespējams ievērojami detalizētāk, nekā izdevējdarbības un datorizaina nozares attīstību, kas savukārt ietilpst pakalpojumu grupā. Tādējādi arī šī pārskata turpinājumā ir nodalīts papīra un papīra izstrādājumu ražošanas un

¹ Centrālā statistikas pārvalde. Elektroniskā datu bāze. Ikgadējie dati: KUG12. GRĀMATU UN BROŠŪRU, ŽURNĀLU UN LAIKRAKSTU IZDOŠANA.

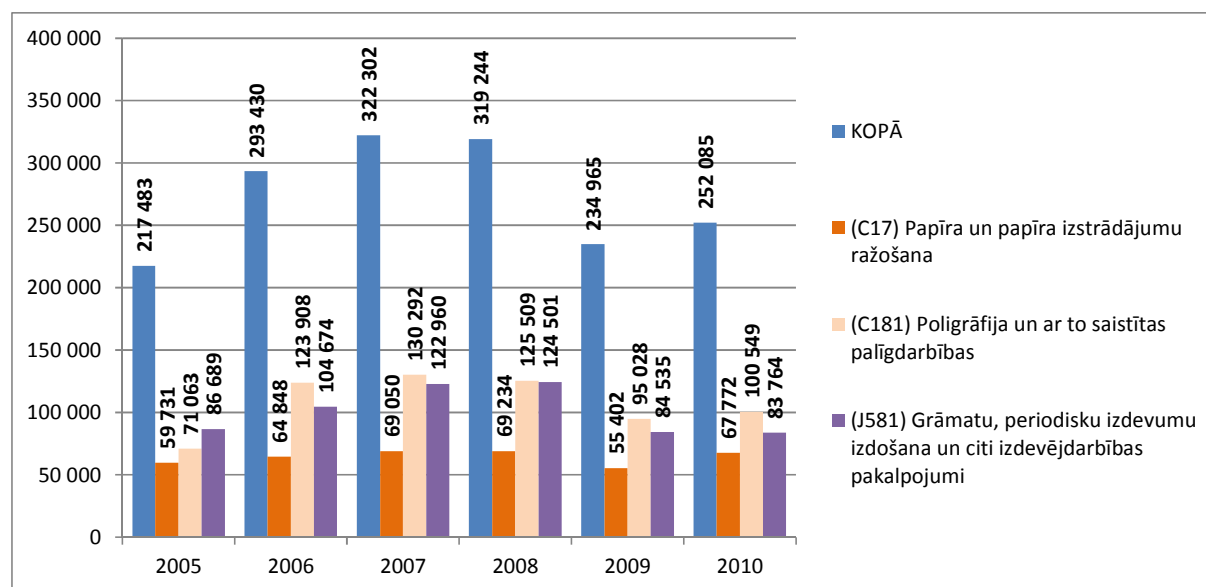
poligrāfijas apakšnozares un izdevējdarbības apakšnozares raksturojums, ņemot vērā pieejamo informāciju par abām apakšnozarēm.

Poligrāfijas un papīra izstrādājumu ražošanas nozares attīstības tendences

20. gs. 90. gados pēc Latvijas neatkarības atgūšanas notika visai strauja Latvijas poligrāfijas uzņēmumu privatizācija. Jaunie īpašnieki ieguldīja lielus līdzekļus jaunu, modernu iekārtu iegādē un ražošanai piemērotu ēku rekonstrukcijā un vēlāk arī būvē. Laika periodā līdz 2012. gada sākumam nozares ražošanas uzņēmumos ir veiktas investīcijas par vairāk nekā 90 miljoniem latu. Šie ieguldījumi atspoguļojās arī ražošanas apjoma pieaugumā; laika posmā kopš 1997. gada nozares apgrozījums ir četrkārtšojies.

Turpinājumā detalizētākai nozares attīstības tendenču raksturošanai izmantoti Centrālās statistikas pārvaldes un Ekonomikas ministrijas sagatavotie materiāli, kā arī Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācijas apkopotā informācija. Ņemot vērā informācijas avotu dažādību, redzams, ka nozares ražošanas apjomu raksturojums dažādos avotos variē, ko var noteikt gan informācijas apkopošanas īpatnības, gan nozares detalizācijas pakāpe, kas izmantota vienā vai otrā gadījumā. Ņemot vērā novērotās datu atšķirības avotos, par galveno avotu tiek uzskatīta Centrālās statistikas pārvaldes sniegtā informācija. Informācijas analīzi ietekmē arī laika posms, par kuru pieejama informācija. Pētījuma izstrādes brīdī Centrālajā statistikas pārvaldē bija pieejama informācija līdz 2010. gadam, Ekonomikas ministrijā – līdz 2011. gada 3. ceturksnim.

2. attēls. Poligrāfijas un izdevējdarbības, papīra un papīra izstrādājumu ražošanas nozares apgrozījums 2005.–2010. gadā (tūkstošos latu)

Avots: Centrālā statistikas pārvalde. Elektroniskā datu bāze. Ikgadējie dati. RUG01. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RĀDĪTĀJI RŪPNIECĪBĀ (NACE 2.red.) 2005. – 2009. gadā un RUG001. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RĀDĪTĀJI RŪPNIECĪBĀ 2010.g. (provizoriski dati), TIG111. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RĀDĪTĀJI PAKALPOJUMOS 2010.g. (provizoriski dati), TIG112. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RĀDĪTĀJI PAKALPOJUMOS (NACE 2.red.), tūkstoši latu.

Nozares kopīgais apgrozījums, aptverot papīra un papīra izstrādājumu ražošanas (17), poligrāfijas un ar to saistīto palīgdarbību (18.1) un izdevējdarbības (58.1) apakšnozares, 2010. gadā bija 252 miljoni latu; nozares ražojošo uzņēmumu – papīra un poligrāfijas nozaru – kopīgais apgrozījums bija 168 miljoni latu, t.i., 66,8% no nozares kopējā apgrozījuma (sk. 2.

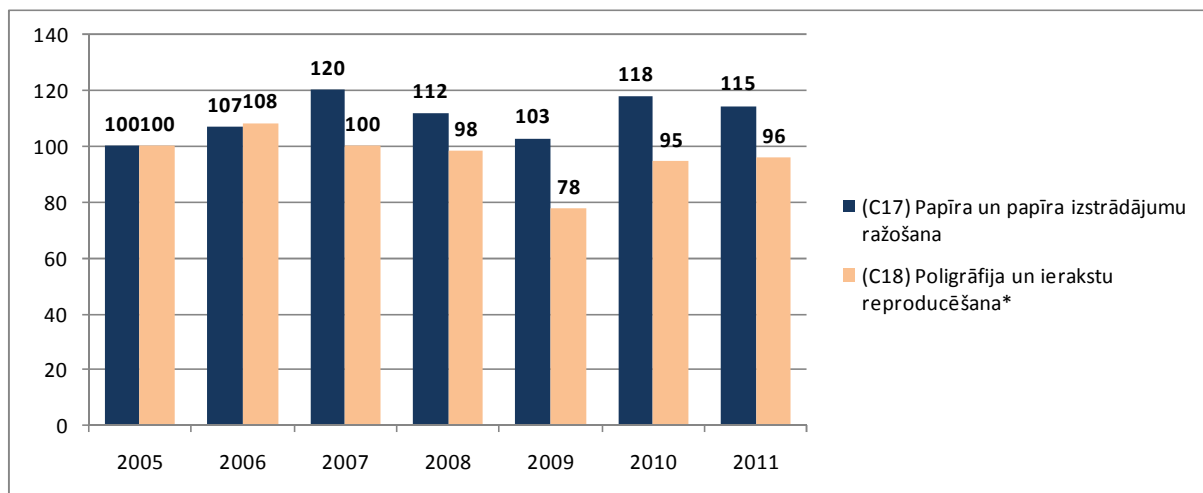
attēlu). Saskaņā ar apstrādes rūpniecības struktūras novērtējumu, ko veikusi Ekonomikas ministrija, 2011. gadā papīra un papīra izstrādājumu ražošanas un poligrāfijas nozare veidoja aptuveni 4% no apstrādes rūpniecības kopējā apgrozījuma², savukārt no nodarbināto skaita nozare veido 3,7%.

2. attēlā redzams, ka laika posmā no 2006. Līdz 2008. gadam nozares kopīgais apgrozījums būtiski pieauga, galvenokārt uz poligrāfijas un ar to saistīto palīgdarbību (18.1) un izdevējdarbības (58.1) apgrozījuma apjoma pieauguma rēķina, arī apgrozījuma samazināšanās notika uz šo pašu nozaru uzņēmumu rēķina. Aplūkojot aptvertās apakšnozares, redzams, ka par atgūšanos no ekonomiskās recesijas radītajām sekām var runāt tikai saistībā ar papīra un papīra izstrādājumu ražošanas nozari, savukārt izdevējdarbības nozares apgrozījums turpināja samazināties arī 2010. gadā.

Atgūstoties no ekonomiskās lejupslīdes, ne papīra un papīra izstrādājumu ražošanas, ne poligrāfijas apakšnozare nav atguvusi to apgrozījumu, kāds nozarēm bija ekonomiskā uzplaukuma laikā. Tomēr papīra un papīra izstrādājumu ražošanas nozari ekonomiskā lejupslīde ietekmēja mazāk – tā būtiski ietekmēja apakšnozares apgrozījumu tikai 2009. gadā, 2010. gadā apakšnozarei sasniedzot gandrīz tādu pašu apgrozījumu, kāds bija straujā ekonomiskā uzplaukuma 2007. un 2008. gada laikā. Savukārt poligrāfijas nozare no ekonomiskās recesijas sekām atgūstas lēnāk, apgrozījuma atšķirībām, salīdzinot ar 2007. un 2008. gadu, saglabājoties jūtāmākām.

3. attēlā redzama papīra un papīra izstrādājumu ražošanas un poligrāfijas nozares saražotās produkcijas apjoma izmaiņas kopš 2005. gada, kas labi raksturo nozares aktivitātes izmaiņas – pieaugumu, samazinājumu ekonomiskās recesijas laikā un nozares atgūšanos pēc tās.

3. attēls. Papīra un papīra izstrādājumu ražošanas un poligrāfijas nozares saražotās produkcijas apjoma indeksa salīdzinājums (2005=100%)

Avots: Centrālā statistikas pārvalde. Elektroniskā datu bāze. Ikgadējie dati. RUG078. RŪPNIECĪBAS PRODUKCIJAS APJOMA INDEKSI, (2005=100)

Piezīme: *Pieejami dati tikai par nozari kopumā, nevis poligrāfijas un ar to saistīto palīgdarbību apakšnozarē.

² Sk. sīkāk: Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija (2011. gada decembris). Ziņojums par Latvijas Tautsaimniecības attīstību. Rīga, 28.lpp.

Papīra un papīra izstrādājumu ražošanas un poligrāfijas nozares atgūšanās pēc ekonomiskās recesijas notikusi, pateicoties eksporta apjomu kāpumam. Nozares produkcijas realizācija vietējā tirgū nav būtiski mainījusi kopš 2009. gada sākuma, taču eksporta apjomi ir pieauguši vairāk kā uz pusi³ (nozares eksporta potenciāla analīzi sk. nodaļā „Poligrāfijas un papīra izstrādājumu ražošanas nozares eksporta potenciāls”).

Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas sagatavoto „Ziņojumu par Latvijas Tautsaimniecības attīstību” apgrozījuma samazinājums papīra un papīra izstrādājumu ražošanas un poligrāfijas nozarē 2009. gadā notika galvenokārt uz realizācijas apjomu samazināšanās rēķina, savukārt 2010. gada izaugsme gada pirmajā pusē veidojās uz apjomu pieaugumu rēķina, bet gada otrajā pusē – arī uz cenu pieauguma rēķina⁴. Ekonomiskās recesijas laikā, 2009. gadā, papīra un papīra izstrādājumu ražošanas un poligrāfijas nozare izmantoja mazāk par 60% savas ražošanas jaudas, savukārt 2011. gadā – 70-75% ražošanas jaudas, kas nozīmē, ka nozares potenciāls šobrīd netiek izmantots pilnīgi⁵.

Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas apkopoto provizorisko informāciju nozares izaugsme turpinājās arī 2011. gadā, tomēr produkcijas realizācijas izmaiņu apgrozījuma pieaugums bija jau ievērojami lēnāks, un tas notika uz cenu pieauguma rēķina, produkcijas realizācijas apjomiem mazliet samazinoties⁶.

Iepriekš minētie dati liecina, ka, kaut arī nozares ražojošā daļa ir atguvusies pēc ekonomiskās recesijas, tā ir atkarīga no eksporta tirgu aktivitātes, vietējā tirgū pieprasījumam pieaugot maz.

Ir ļoti grūti nosaukt precīzu nozarē visās jomās strādājošo uzņēmumu un nodarbināto skaitu, jo pēc LR Uzņēmumu reģistra datiem daudzi uzņēmumi savos statūtos kā darbības veidu norādījuši izdevējdarbību un poligrāfisko pakalpojumu sniegšanu, bet reāli ražošanu neveic vai arī nodarbojas ar starpniecību šajās jomās.

Kā liecina šī pētījuma 1. posmā apkopotā informācija, LR Uzņēmumu reģistrā 2011. gada decembrī bija reģistrēti 850 nozarei atbilstoši ekonomiski aktīvi uzņēmumi, no tiem 94 uzņēmumi klasificēti papīra un papīra uzstrādājumu ražošanas (17.00 NACE 2.red.), 407 – poligrāfijas un ar to saistīto palīgdarbību (18.1) un 349 – grāmatu, periodisko izdevumu izdošanas un citu izdevējdarbības pakalpojumu (58.1) nozarē. Kontaktējoties ar katru reģistrēto uzņēmumu, lai iegūtu informāciju par tā aktivitāti, tika noteikts, ka par reāli nozarē strādājošiem būtu uzskatāmi 304 uzņēmumi jeb 35,8% no nozarē kopumā reģistrētajiem uzņēmumiem. 46 no nozarē strādājošajiem 304 uzņēmumiem klasificēti papīra un papīra uzstrādājumu ražošanas (17.00 NACE 2.red.), 135 – poligrāfijas un ar to saistīto palīgdarbību (18.1) un 123 – grāmatu, periodisko izdevumu izdošanas un citu izdevējdarbības pakalpojumu (58.1) nozarē⁷.

Savukārt pēc Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācijas (LPUA) rīcībā esošiem datiem iespiedindustrijā kopumā darbojas nedaudz vairāk uzņēmumu – ap 350, nodarbinot aptuveni 4300 darbiniekus, tomēr 95% produkcijas regulārā veidā ražo aptuveni 120 uzņēmumi.

³ Sk. sīkāk: Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija (2011. gada decembris). Ziņojums par Latvijas Tautsaimniecības attīstību. Rīga, 34.lpp.

⁴ Turpat

⁵ Turpat

⁶ Turpat, 19., 28., 34.lpp.

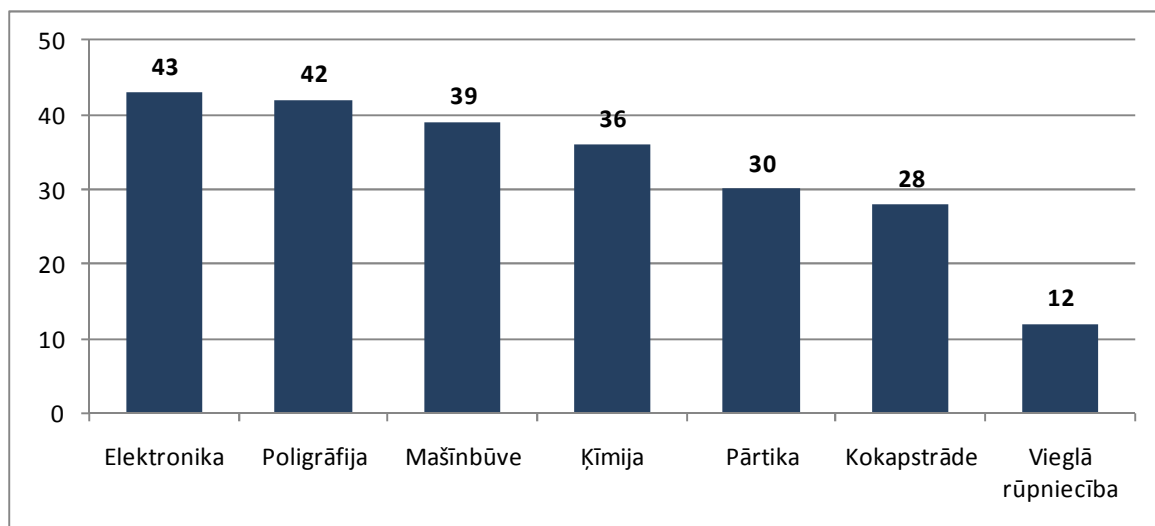
⁷ Sīkāk LR Uzņēmumu reģistrā reģistrēto ekonomiski aktīvo uzņēmumu analīzi skatīt pētījuma 1. posma atskaites 4. – 8.lpp.

Pētījumā apskatītā nozare ir ļoti investīciju ietilpīga. Lai arī mūsdienās nozarē izmantojamā tehnika attīstās un modernizējas daudz ātrāk nekā agrāk, tomēr lielākoties tai ir ilgs kalpošanas resurss (10–15 gadi un vairāk). Pēcpadomju atstātais nozares tehnoloģiskais mantojums bija novecojis un neatbilda tā laika nozares attīstības tendencēm. Rezultātā 20. gs. 90. gadu otrajā pusē nozarē, uzkrājoties sākotnējam kapitālam un pieaugot kredīt līdzekļu pieejamībai, sākās iespiedindustrijas uzņēmumu tehnoloģiskā modernizācija. Laika posmā no 2004. līdz 2007. gadam investīcijas papīra ražošanas un izdevējdarbības nozarē vidēji pieauga par 20% gadā, un investīcijas nozarē veidoja vidēji 7% no visām investīcijām apstrādes rūpniecībā⁸. Pēc būtiska investīciju apjoma krituma krīzes gados (investīciju pieauguma temps 2009. gadā bija -71,5%), nozarei attīstoties, atkal vērojama investīciju piesaiste un modernizācija – investīcijas nozarē 2010. gadā pieauga par 152,6% un 2011. gadā – par vēl 144,5%⁹.

Datordizaina joma Latvijā sāka strauji attīstīties 20. gs. 90. gadu sākumā. Šī joma neprasa liela apjoma sākotnējās investīcijas, tomēr saskaņā ar tehnoloģiju straujo attīstību tās apmaiņas cikls ir daudz ātrāks (3–5 gadi), dažreiz pat vēl ātrāk. Līdz ar to 10-20 gadu laikā iespiedindustrija, izdevējdarbība, datordizains un papīra un papīra izstrādājumu ražošana kopumā (ar atsevišķiem izņēmumiem) ir sasniesi Eiropas vidējo līmeni. Apvienojumā ar kvalificētu darbaspēku un administratīvajiem resursiem tas ļauj industrijai sekmīgi konkurēt citu Eiropas valstu tirgos.

Nemitīga tehnoloģiju attīstība un modernizācija veido augstu prasību līmeni nozarē iesaistītajiem darbaspēku resursiem. Tas arī nosaka salīdzinoši augsto saražotās produkcijas rādītāju uz vienu nozarē nodarbināto. Šajā ziņā starp apstrādes rūpniecības nozarēm poligrāfija ierindojas otrajā vietā aiz elektroniskās rūpniecības (sk. 4. attēlu).

4. attēls. Saražotā produkcija uz 1 strādājošo apstrādes rūpniecības nozarēs 2011. gadā (tūkstoši latu)

Avots: Ekonomikas ministrijas un Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācijas dati.

Jaunas ražotnes pēdējo gadu laikā ir uzcēlušī un gandrīz pilnībā ar jaunām iekārtām nokomplektējuši uzņēmumi *Preses nams Baltic*, *Jelgavas tipogrāfija*, *AS S&G*, *Liepājas*

⁸ Sk. sīkāk: Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija (2011. gada decembris). Ziņojums par Latvijas Tautsaimniecības attīstību. Rīga, 19.lpp.

⁹ Turpat

papīrs, Poligrāfijas grupa Mūkusala, Livonia print, Stora Enso Packaging, Dizaina un poligrāfijas nams u.c.

5. attēls. Latvijas poligrāfijas uzņēmumu tehniskā nodrošinājuma piemēri

SIA Poligrāfijas grupa Mūkusala
iespiedmašīna

SIA Preses nams Baltic jaunā ēka

Lieli ieguldījumi modernās iekārtās veikti arī *VG Kvadra Pak, UnitedPress tipogrāfija, Latgales druka, Talsu tipogrāfija, Tipo print, Imanta, Rene print, Veiters korporācija, Dardedze hologrāfija* u.c. ražotnēs.

1. tabula. Lielāko nozares uzņēmumu 2011. gada darba rezultāti

Nr.	Uzņēmums	Apgr.mlj. Ls	Eksports mlj. Ls
1.	Stora Enso Packaging SIA	25,10	15,10
2.	Livonia print SIA	17,50	17,50
3.	Dizaina un poligrāfijas nams SIA*	10,00	10,00
4.	Poligrāfijas grupa Mūkusala SIA	9,70	2,20
5.	Rene print poligrāfija	8,94	2,42
6.	Preses nams Baltic SIA	8,80	8,00
7.	VG Kvadra Pak AS	6,40	4,30
8.	Tehnoinform AS	5,73	4,90
9.	Jelgavas tipogrāfija SIA	4,11	1,80
10.	Liepājas papīrs AS	4,10	2,30
11.	Korporācija Veiters SIA	3,70	2,22
12.	Dardedze hologrāfija SIA	3,55	0,71
13.	UnitedPress tipogrāfija SIA	3,00	2,90
14.	Adverts SIA	2,40	0,90
15.	Tipo print SIA	1,36	0,90
16.	McĀbols poligrāfija SIA	1,10	0,05
17.	Poligrāfijas grupa Fenster SIA	1,10	
18.	Latgales druka SIA	0,98	
19.	Microdot SIA	0,97	
20.	Eveko SIA	0,95	0,01

Avots: Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācijas dati.

*Piezīmes: *Uzņēmums nesniedz datus. Rādītāji ir pieņēmums pēc iepriekšējā gada apgrozījuma.*

Poligrāfijas un papīra izstrādājumu ražošanas nozares eksporta potenciāls

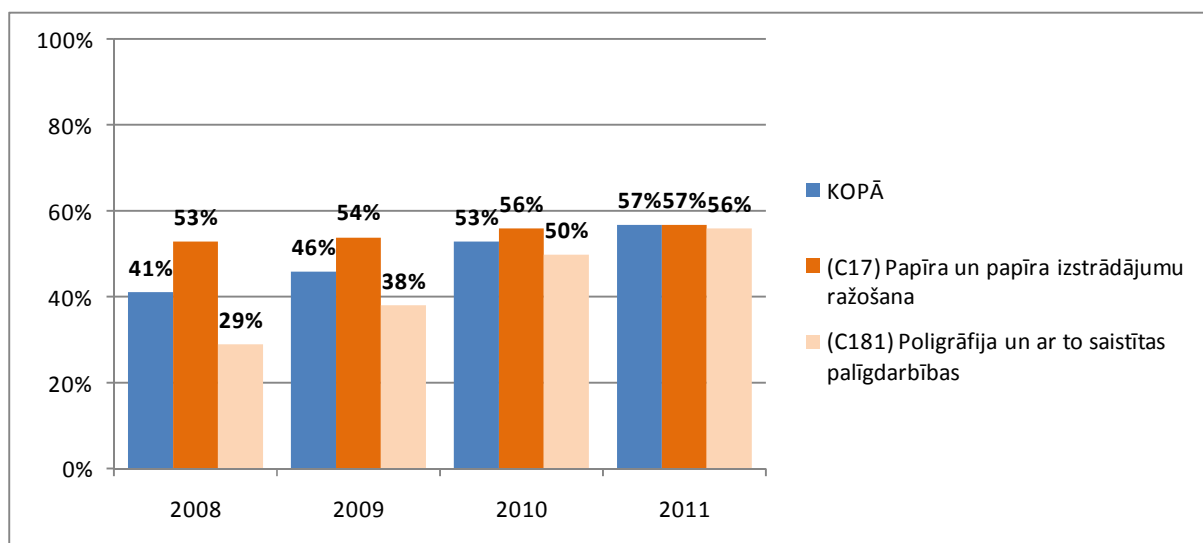
Kopumā poligrāfiju, izdevējdarbību, papīra un papīra izstrādājumu ražošanu Latvijā raksturo:

- augsta pievienotā vērtība;
- moderna tehnika;
- spēcīgs eksporta potenciāls;
- prestiža produkcija;
- kvalificēts darbaspēks.

Uzskaitītās priekšrocības nosaka Latvijas poligrāfijas nozares augsto eksporta potenciālu, tomēr, kā redzams 6. attēlā, pirms ekonomiskās recesijas poligrāfijas nozare pamatā orientējās uz vietējo tirgu, un nozare eksportā realizēja aptuveni 40% no saražotās produkcijas. Tomēr eksporta iespējas galvenokārt tika saistītas ar Lietuvu un Igauniju, kur 2008. gadā tika realizēti 60% no visas eksportētās produkcijas¹⁰.

Ekonomiskā lejupslīde veicināja jaunu eksporta tirgu apgūšanu un poligrāfijas apakšnozares eksporta apgrozījuma pieaugumu. Tā rezultātā 2010. gadā tika eksportēti 55% nozares produkcijas, 2011. gadā – 57% (sk. 6. attēlu). Salīdzinot ar 2008. gadu, būtiski ir pieaudzis ES un NVS valstu īpatsvars eksportā¹¹. 2011. gada janvārī – novembrī 42% nozares produkcijas tika eksportēta uz Lietuvu un Igauniju, 22% – uz Rietumeiropu (ES-15 valstīm) un 7% – uz citām ES dalībvalstīm, 17% – uz NVS un 12% – uz pārējām valstīm¹².

6. attēls. Papīra ražošanas un poligrāfijas nozares eksporta apgrozījuma izmaiņas 2008. – 2011. gads

Avots: Ekonomikas ministrijas un Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācijas dati.

Nozarē ir vairāki uzņēmumi (*Livonia print, UnitedPress tipogrāfija, Preses nams Baltic, DPN u.c.*), kuri šobrīd eksportē gandrīz visu saražoto iespiedprodukciju (sk. arī 1. tabulu iepriekš).

¹⁰ Sk. sīkāk: Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija (2011. gada decembris). Ziņojums par Latvijas Tautsaimniecības attīstību. Rīga, 34.lpp.

¹¹ Turpat

¹² Turpat

Pie tam jāuzsver, ka eksportēti tiek kvalitatīvi un prestiži iespaiddarbi ar augstu pievienoto vērtību – grāmatas (mākslas grāmatas un foto albumi, tūrisma ceļveži, ilustrēti žurnāli), iepakojums (saldumiem, parfimērijai, medikamentiem), etiķetes un periodiska. Piemēram, kā liecina *Eurostat* dati, Latvija ir otrajā vietā Eiropā saražoto grāmatu eksportā, eksportējot 80% saražotā, periodikā eksportējot ap 12%.

7. attēls. Eksportam ražotās iespaidprodukcijas piemēri

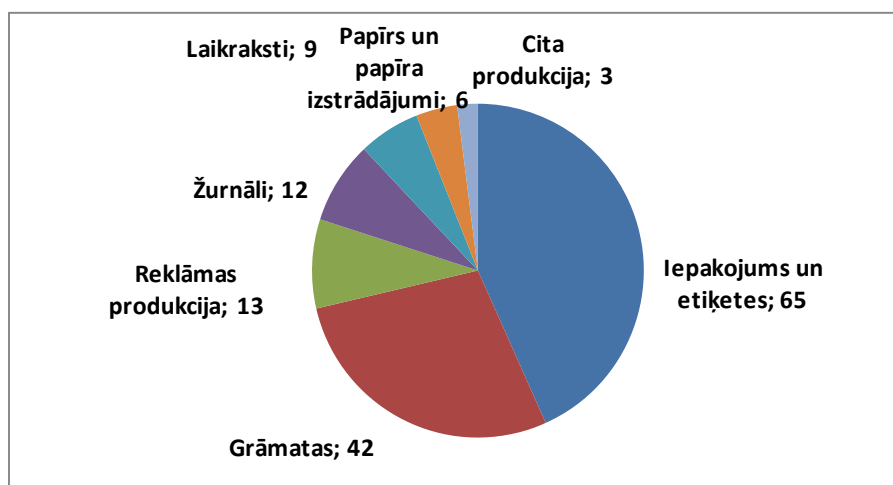

Par produkcijas kvalitāti liecina arī tas, ka galvenie Latvijas poligrāfiskās produkcijas eksporta tirgi ir Rietumvalstis ar tradicionāli augstu iespaiddarbu kultūru un attiecīgām prasībām – Norvēģija, Dānija, Zviedrija, Islande, Vācija, Nīderlande, Latvijā ražotā produkcija regulāri uzvar dažādos starptautiskos iespaiddarbu konkursos. Lieli dažāda veida produkcijas apjomi tiek eksportēti uz Krieviju (grāmatas, iepakojums, etiķetes), Ukrainu, Baltkrieviju, arī Igauniju un Lietuvu (periodika).

Produkcijas veidi un nākotnes redzējums

Poligrāfijai, papīra un papīra izstrādājumu ražošanai Latvijā ir apjaušamas visai labas attīstības perspektīvas. Protams, uzņēmumiem nāksies sekot pasūtītāju pieprasījuma izmaiņām darbu krāsainības, izpildes termiņu un dažādu papildus pakalpojumu sniegšanas ziņā. Aizvien vairāk paredzama digitālas drukas tehnoloģijas izmantošana mazu tirāžu iespaiddarbu izgatavošanai. Tāpat kā visā pasaulē arī Latvijā interneta konkurences rezultātā jau šobrīd samazinās un droši vien vēl samazināsies drukāto laikrakstu apjoms un tirāžas. Savukārt iepakojuma un etiķešu joma arī turpmākajos gados saglabās pieauguma tendences gan kvalitatīvā, gan kvantitatīvā ziņā.

8. attēls. Sadalījums pa iespaidprodukcijas veidiem Latvijā 2011.gadā (mlj.Ls)

Avots: Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācijas dati.

Šodien visas pasaules poligrāfijas uzņēmumi neatkarīgi no to atrašanās vietas pārdzīvo lielas izmaiņas tehnoloģijās, informācijas pārraides metodēs un globālajā konkurencē. Un visas tās pilnā mērā attiecas arī uz Latvijas iespiedindustriju.

Globalizācija

Iespēja sūtīt failus elektroniski rediģēt tekstus un saskaņot krāsu paraugnovilkumus ir būtiski mazinājusi tipogrāfijas fiziskās atrašanās vietas nozīmi. Senāk tipogrāfiju rīcībā bija darba salikums un filmas, tāpēc bija loģiski, ka arī iespēšana notika tajā pašā uzņēmumā. Šodien pasūtītājs lielākoties pats sagatavo materiālu iespēšanai un var to nosūtīt drukāšanai jebkurā valstī. Pateicoties mūsdienu loģistikas iespējām, Latvijas tipogrāfijas *Livonia print*, *UnitedPress tipogrāfija*, *Poligrāfijas grupa Mūkusalā*, *Preses nams Baltic*, *Jelgavas tipogrāfija* u.c. veiksmīgi izgatavo iespieddarbus eksportam.

Krāsainība

Šobrīd pasaulē krāsu produkcijas daļa kopējā iespieddarbu apjomā ir aptuveni 60%, bet tiek prognozēts, ka 2020. gadā tā sasniegs jau 85%. Arī Latvijā šī krāsaino un vienkrāsu darbu attiecība ir aptuveni tāda pati.

Digitālā druka

Mazu tirāžu rentabilitāte, iespieddarbu personalizācija un darba izpildes ātrums ir galvenās digitālās drukas priekšrocības. Atsevišķi iespieddarbu segmenti, piemēram, personalizētas fotogrāmatas praktiski pilnībā tiek izgatavoti tikai šajā tehnoloģijā. Digitālā druka nevar aizstāt ofsetu, bet jāreķinās ar to, ka nākotnē tā pārvilinās daļu klientu. Tomēr šobrīd pasaulē digitālās drukas tehnoloģijā tiek veikti tikai 2% iespieddarbu. Latvijā šis īpatsvars ir vēl mazāks. Digitālās drukas tehnoloģijai pilnveidojoties, samērā strauji palielinās iekārtu cena, kas padara šo tehnoloģiju mazāk pievilcīgu investoriem.

Materiālu daudzveidība

Papīrs, lai arī nozarē galvenais, ir tikai viens no daudziem apdrukājamiem materiāliem. Materiālu daudzveidība, sevišķi iepakojuma jomā, jau šobrīd ir visai liela – dažādi plastikāti, audums, koks, skārds. Arī papīra veidu klāsts ir ārkārtīgi dažādojies. Dažādo materiālu apstrāde prasa jaunas papildus zināšanas no nozarē iesaistītā personāla puses.

Darba izpildes ātrums

Samazinoties tirāžām, pilnveidojoties nozares tehnoloģiskajām iespējām un darba organizācijai, kā arī pieaugot pasūtītāja prasībām pēc darba izpildes ātruma, tipogrāfijām jāspēj darbus veikt ļoti īsā laikā. Pētījumi rāda, ka pasaulē 24 stundu laikā šobrīd tiek veikti 8% poligrāfisko pasūtījumu, bet prognozes liecina, ka 2020. gadā šādu pasūtījumu apjoms pieaugs līdz 30%.

Plašs pakalpojumu spektrs

Poligrāfiskās produkcijas pasūtītāji bieži vēlas, lai tipogrāfijas piedāvātu iespējami plašu pakalpojumu spektru, ieskaitot gatavās produkcijas piegādi. Pie tam obligāta prasība ir nepārtraukta savstarpējās informācijas apmaiņa internetā. Prognozes liecina, ka uzņēmumiem, kas spēs šādus pakalpojumus piedāvāt, noteikti nākotnē būs priekšrocības.

Uzņēmumu specializācija

Pasaules mērogā ir vērojams straujš lielu poligrāfijas uzņēmumu uzplaukums. Tehnoloģiskās attīstības izsauktais nepieciešamo investīciju apjoma pieaugums noved pie to izmantošanas lielos uzņēmumos, kas to var atļauties. Tas savukārt pieprasa būtiskus produkcijas noieta

tirgus, kas Latvijai ir iespējami tikai eksportā. Lielajiem uzņēmumiem kļūst neizdevīgi veikt nelielus pasūtījumus un atsevišķus iespieddarbu veidus. Tas paver jaunas tirgus nišas nelieliem un vidējiem uzņēmumiem parastu darbu veikšanai, bet jo sevišķi oriģināldarbu un ekskluzīvu pasūtījumu izpildei ar lielu roku darbu īpatsvaru. Tas, savukārt, izraisa dažādu prasmju un zināšanu nepieciešamību darbiniekiem lielos un mazos uzņēmumos.

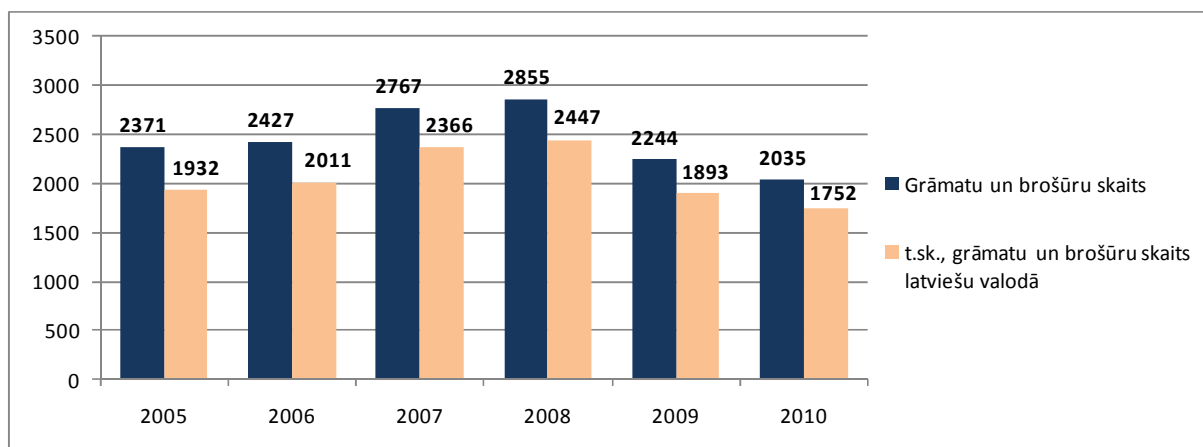
Iespiedprodukcijas ražošanā (izņemot iepakojumu un etiķetes), paredzams, ka turpināsies apjomu krišana tirāžu samazinājuma dēļ, savukārt paralēli turpināsies nomenklatūras pieaugums, kas daļēji to kompensēs. Eiropā valdošais biznesa pesimisms, kas izpaužas arī poligrāfijas nozarē kā „bezperspektīvā”, ir labs veids kā Latvijai, kas jau ir audzējusi un pareizi organizējot procesus nozares un valsts mērogā, turpinās audzēt nozares eksporta potenciālu, pateicoties tehnoloģiskajiem, darba un inovatīvajiem zināšanu resursiem apvienojumā ar loģistikas ķēdi.

Izdevējdarbība

Izdevējdarbību šobrīd Latvijā jūtami skārusi drukāto izdevumu (t.sk. grāmatu) iespiedvienību skaits un tirāžu kritums (sk. 9. – 12. attēlu), ko izsaukuši divi procesi – pamatā ekonomiskā lejupslīde un tās izsuktā bezmaksas informācijas veidu lietošana, pateicoties elektronisko līdzekļu attīstībai. Abu šo procesu ietekme uz izdoto iespiedvienību skaitu (grāmatā, žurnāliem un laikrakstiem) redzama 9. un 11. attēlā – iespiedvienību skaits turpināja samazināties arī 2010. gadā, kad citās nozarēs bija novērojams pakāpenisks aktivitātes pieaugums.

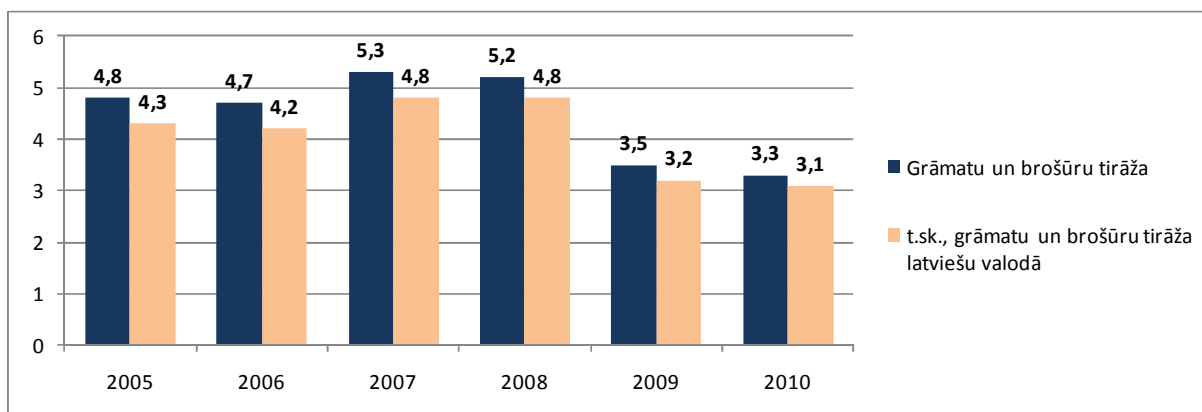
Pēdējos gados pieaugusi tendence lietot bezmaksas elektroniskos informācijas kanālus visvairāk ir skārusi laikrakstu izdošanu, kuru skaits, salīdzinot ar 2009. gadu, ir samazinājies par aptuveni 20% no 244 izdevumiem 2009. gadā līdz 197 izdevumiem 2010. gadā (11. attēls). Lai gan dati par 2011. gadu pētījuma sagatavošanas brīdī vēl nebija pieejami, prognozējams, ka laikrakstu izdevumu skaits turpinās samazināties. Vienlaikus redzams, ka žurnālu un citu periodisko izdevumu skaits pēdējos divos gados būtiski nav mainījies, un tas saglabājies nemainīgs, salīdzinot ar 2005. gadu. Šo, no laikrakstiem atšķirīgo tendenci, rada žurnālu lietošanas ieradumi, statusa un izklaides vajadzības, kas nosaka žurnālu izvēli, un to poligrāfiskās kvalitātes atšķirība no laikrakstiem, tāpēc prognozējams, ka tuvākajos gados žurnālu pieprasījums saglabāsies līdzšinējā līmenī.

9. attēls. Izdoto grāmatu un brošūru iespiedvienību skaits 2005.–2010. gadā

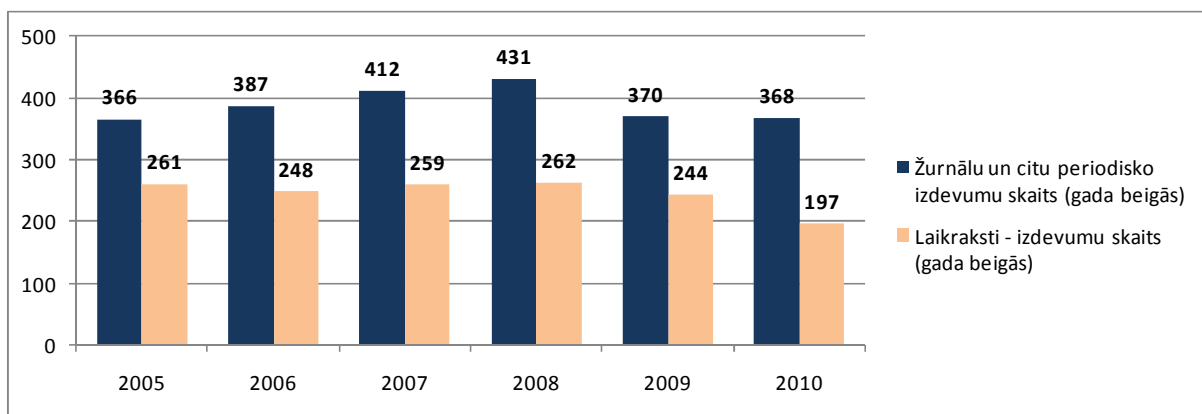
Avots: Centrālā statistikas pārvalde. Elektroniskā datu bāze. Ikgadējie dati. KUG12. GRĀMATU UN BROŠŪRU, ŽURNĀLU UN LAIKRAKSTU IZDOŠANA

10. attēls. Izdoto grāmatu un brošūru kopējā tirāža 2005.–2010. gadā (mlj. eks.)

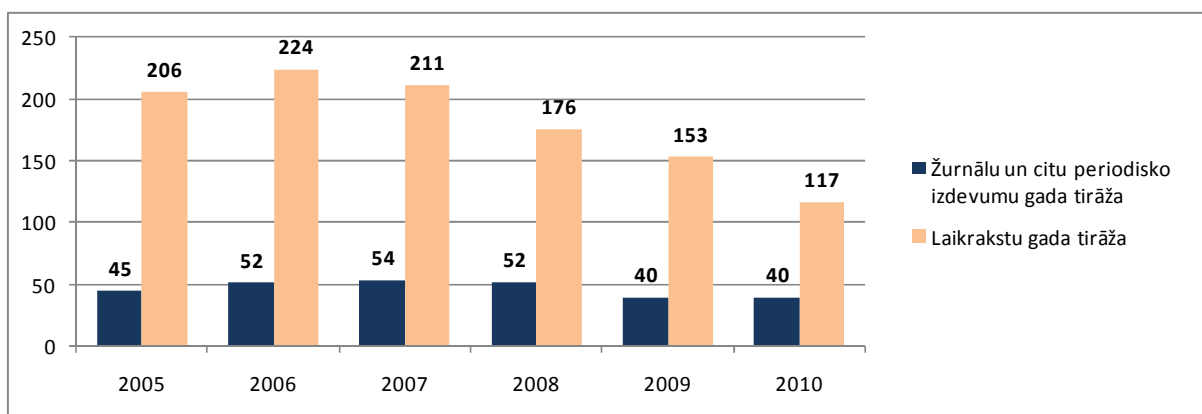
Avots: Centrālā statistikas pārvalde. Elektroniskā datu bāze. Ikgadējie dati. KUG12. GRĀMATU UN BROŠŪRU, ŽURNĀLU UN LAIKRAKSTU IZDOŠANA

11. attēls. Laikrakstu un žurnālu izdevumu skaits 2005.–2010. gadā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde. Elektroniskā datu bāze. Ikgadējie dati. KUG12. GRĀMATU UN BROŠŪRU, ŽURNĀLU UN LAIKRAKSTU IZDOŠANA

12. attēls. Laikrakstu un žurnālu gada tirāža 2005.–2010. gadā (mlj. eks.)

Avots: Centrālā statistikas pārvalde. Elektroniskā datu bāze. Ikgadējie dati. KUG12. GRĀMATU UN BROŠŪRU, ŽURNĀLU UN LAIKRAKSTU IZDOŠANA

Aplūkojot izdoto grāmatu, laikrakstu un žurnālu kopējās tirāžas (10. un 12. attēls), redzams, ka 2009. un 2010. gadā grāmatu tirāža ir nokritusies zemāk, nekā tā bija 2005. gadā, laikrakstu gada kopējā tirāža samazinās pakāpeniski kopš 2006. gada (un šis process

turpinājās pat ekonomiskā uzplaukuma brīdī 2007. un 2008. gadā), un tikai žurnālu gada kopīgās tirāžas samazināšanās notiek palēnām. Tirāžu samazināšanos veicināja arī laikrakstu pāriešana uz elektroniskajiem formātiem – praktiski visi lielākie laikraksti ir izveidojuši savas e-versijas vai ziņu portāliem līdzīgas lapas internetā, dublējot laikraksta drukātā numura saturu. Savukārt, samazinoties grāmatu tirāžai, laikrakstiem līdzīga pāriešana uz izdevumu digitālām versijām šobrīd Latvijā notiek ļoti ierobežotā apmērā, un par elektronisko izdevējdarbību Latvijā runāt ir pārāgri, un tās attīstību lielā mērā kavē ekonomiskās lejupslīdes laikā notikušās nozares darbības izmaiņas.

Šobrīd Latvijas izdevniecības strādā ar minimālu peļņu vai bez peļņas, lai, piesaistot dažādus citus līdzekļus, samazinātu produkcijas pašizmaksu. Savukārt investīciju neiespējamība izdevējdarbībā vairāk saistās nevis ar mazajiem peļņas apjomiem, bet gan ar to, ka nav, ko ieķīlāt. Tāpēc sākotnējās investīcijas elektroniskās izdevējdarbības attīstībai ir mērāmas 3-4 milj. Ls. Bet šos faktorus nebūtu jāsaista kopā, jo tradicionālā un elektroniskā izdevējdarbība parasti ir pieskaitāma dažādiem izdevējdarbības virzieniem.

Nekontrolējama digitālo kopiju izgatavošana un lietošana ir nopietns drauds izdevējdarbībai. Izdevēju neaizsargātība pret pirātismu daudzus attur no sarežģītu un apjomīgu darbu izdošanas, zaudētāji ir latviešu kultūras un lasītāji. Nepilnības Autortiesību likumā kļūst par arvien nopietnāku problēmu izdevējdarbībā.

Grāmatu izdošana ir nozare, kur lielu daļu ražošanas izmaksu, pašizmaksu (un līdz ar to arī cenu) veido augsti kvalificētu profesionāļu darbs (autori, redaktori, izdevēji, mākslinieki, datorgrafiki). Apvienojumā ar Latvijas nelielo tirgus apjomu un Latvijas tirdzniecībā pastāvošajiem uzcenojuma procentiem tie nosaka tādu izdevuma pašizmaksu un cenu, kas neatbilst ekonomiskās krīzes izraisītajai valsts un sabiedrības pirktpējai, lai arī grāmatu cenas Latvijā kopumā ir pat zemākas kā līdzvērtīgi izdevumi citās valstīs ar daudz lielākām tirāžām un līdz ar to zemāku pašizmaksu.

Lai līdzsvarotu grāmatas cenu ar pirktpēju bieži vien izdevējiem ir jāmeklē dažādi izmaksu samazināšanas, kā arī papildus finansējuma (projektu konkursi, sponsori, mecenāti, iepirkums, pasūtīnājuma izdevumi) piesaistes veidi.

Tas izsaucis nelielu grāmatas vidējās cenas samazinājumu, lai arī kopumā ražošanas izmaksas un nodokļu slogs ir audzis. Tam ir negatīva ietekme ne tikai no apgrozījuma viedokļa – šis fakts nozīmē, ka kopējā grāmatu apjomā ir pieaudzis salīdzinoši mazvērtīgāku izdevumu īpatsvars, bet daudz mazāk tiek izdoti resursietilpīgi izdevumi – vārdnīcas, enciklopēdijas, zinātniskā un populārzinātniskā literatūra, mākslas izdevumi.

Ja pieņemam, ka grāmatas vidējā izdevniecības cena 2008. gadā bija ap Ls 7,00, 2009. gadā tā samazinājās līdz Ls 5,50, turklāt tirgū nonāca tikai 3,5 miljoni grāmatu. 2010. gadā grāmatas vidējā cena jau bija ap Ls 5,00. Grāmatu metieni turpina samazināties, tātad reālais apgrozījums grāmatu tirdzniecības tuvākajos gados varētu būt ap 18 miljoniem latu ar nosacījumu, ka situācija stabilizējas un PVN likme netiek paaugstināta (2009. gada PVN likmes palielinājums no 5% uz 21% negatīvi ietekmēja nozari, ka tā sekas joprojām jūtas). Ja likme tiek paaugstināta, pārtraukt darbību gatavojas lielākā daļa mazo un vidējo izdevniecību, savukārt Latvijas lielākais apgāds „Zvaigzne ABC” plāno kopējo apgrozījuma kritumu līdz 4–5 miljoniem (2008. gadā tie bija gandrīz 11 miljoni Ls, 2009. gadā – 7 miljoni Ls). Rezultātā samazināsies ne tikai kopējie nodokļu ieņēmumi, bet tiks iznīcināta vesela nozare.

Šāda scenārija ietekmi uz latviešu valodu, Latvijas kultūras un izglītības procesiem vidējā un ilgākā termiņā, sabiedrības spriestspēju un intelektuālā līmeņa attīstību nedrīkst novērtēt par

zemu. Nepietiekami tiek novērtēta lasīšanas un, jo sevišķi, grāmatu lasīšanas saistība ar lasītprasmes un analīzes līmeni, spējām apgūt zināšanas un konkurētspēju darba tirgū, kas veido arī praktiski visu citu nozaru darbaspēka konkurētspējas līmeni.

Saskaņā ar Finanšu ministrijas datiem, katrs Latvijas iedzīvotājs grāmatām šobrīd tērē Ls 23,30 jeb EUR 33,15 gadā, un šis rādītājs ir tieši 4 reizes zemāks nekā vidēji ES (pēc Eiropas Grāmatizdevēju federācijas datiem tie ir EUR 130 uz iedzīvotāju). Tas nozīmē, ka būtiski pieaug bibliotēku loma un nepieciešamība pēc nopietnas lasīšanas veicināšanas pasākumu programmas.

Atšķirībā no citām nozarēm, kur likmes paaugstināšanu iespējams kompensēt ar subsīdijām vai pabalstiem uzņēmējiem vai kādai iedzīvotāju grupai, grāmatizdošanas nozarē visdemokrātiskākais un vieglāk īstenojamais atbalsta instruments ir pazeminātā PVN likme. Ne velti to izmanto 25 no 27 ES valstīm, vairumā gadījumu cenšoties piemērot iespējami zemāko likmi – Lielbritānijā, Īrijā un Polijā likme ir 0%, lielākajā daļā valstu 3–7%, Lietuvā un Igaunijā – 9%.

Vienīgā reālā subsīdija/ kompensācija būtu garantētas valsts dotācijas bibliotēkām grāmatu iepirkuma veikšanai. Lai šis instruments darbotos pietiekami efektīvi, būtu jāieperk vismaz 500 eksemplāru no katras Latvijas izdevniecībās izdotās grāmatas. Vidēji pēdējos desmit gados Latvijā iznākušas ap 2500 grāmatām gadā un vidējā grāmatas cena pēdējos gados bijusi Ls 6,00 bez PVN. Latvijā valsts subsidētais grāmatu iepirkums bibliotēkām šogad ir minimāls – Ls 3000,00. Salīdzinājumam Lietuvā – Ls 408 000, Igaunijā Ls 1,16 miljoni, pie tam, saglabājot PVN likmi 9%. Tāpēc šobrīd pozitīvi vērtējama ir pašvaldību līdzdalība bibliotēku krājuma veidošanā, kas iedzīvotājiem (sevišķi ar zemu pirktspēju) paaugstina informācijas pieejamības līmeni.

Nozares darbaspēka raksturojums un tā izglītība

Iespēju sniegt pētāmās nozares darbaspēka raksturojumu būtiski apgrūtina informācijas atšķirības pieejamajos datu avotos. Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes apkopoto informāciju (sk. 13. attēlu) nozarē nodarbināti ievērojami vairāk, nekā saskaņā ar Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācijas datiem. Piemēram, saskaitot visās pētāmajās apakšnozarēs nodarbināto skaitu, no Centrālās statistikas pārvaldes datiem izriet, ka nozarē 2010. gadā strādāja 8210 darbinieku, kas ir divas reizes vairāk, nekā pēc Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācijas vērtējuma – aptuveni 3500 darbiniekiem. Pētījuma 1. posmā, aptaujājot 133 jeb 44% no nozares aktīvajiem uzņēmumiem (~304), tika aprēķināts, ka nozarē 2012. gada janvārī strādāja 3305 darbinieki, ieskaitot gan tos, kuru nodarbināti profesijās, kas saistītas ar nozari, gan tos, kas darbojas citās, ar nozari tieši nesaistītās profesijās (administrācija, palīgpersonāls, izdevējdarbībā – tirdzniecības personāls, žurnālisti u.tml.)¹³. Izmantojot aptaujas datus aprēķiniem, var secināt, ka, aptaujājot visus nozares uzņēmumus, tajos strādātu aptuveni 7500 darbinieku¹⁴. Arī Centrālā statistikas pārvalde reģistrē visus darbiniekus, kas strādā noteiktas nozares uzņēmumos; savukārt Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācija visdrīzāk nozarē nodarbināto skaitu aplūko šaurākā izpratnē – uzskaitot tikai nozares profesijās nodarbināto skaitu. Ņemot vērā, ka uzņēmēju aptaujas dati rāda, ka 60% nozarē strādājošo ir nodarbināti ar nozari saistītās profesijās un 40% – veic administratīvo darbu vai

¹³ Šeit un turpmāk izmantotie nozares uzņēmumu aptaujas dati atrodami 1. posma pētījuma rezultātu atskaites 3. nodaļā.

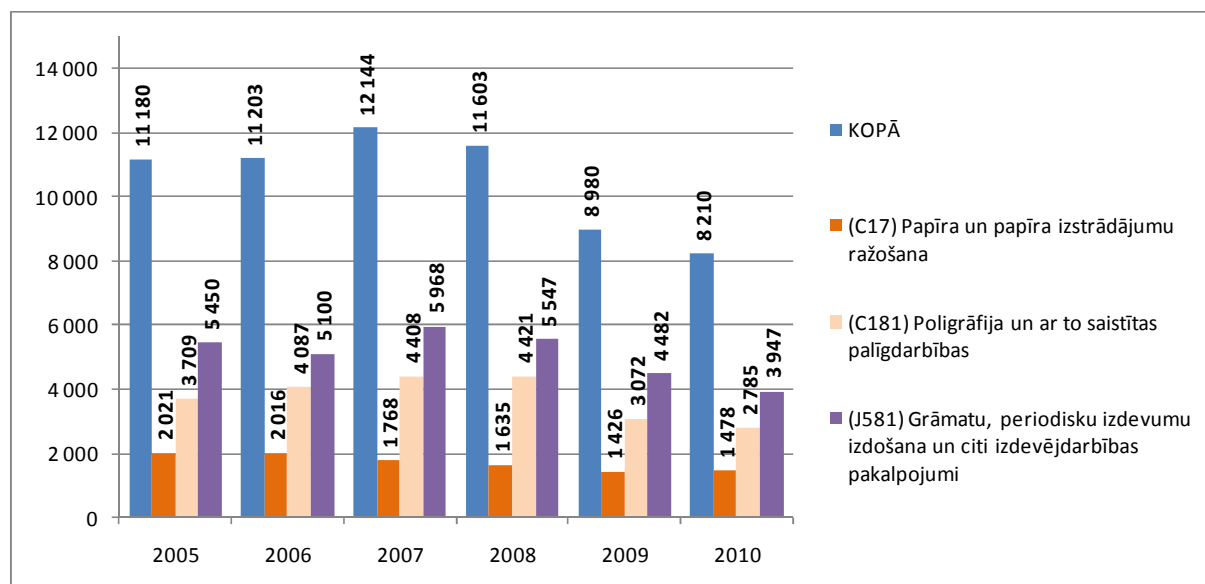
¹⁴ Aprēķins veikts, pieņemot, ka 3300 darbinieki, kas strādā aptaujātajos uzņēmumos, veido 44% no visiem nozarē nodarbinātajiem; kā rezultātā 100% nozarē nodarbināto ir ~7500 darbinieku.

strādā ar nozari nesaistītās profesijās, var uzskatīt, ka abu avotu datu atšķirības var uzskatīt par izskaidrotām.

Turpinājumā nozares darbaspēka raksturojumam tiks izmantoti Centrālās statistikas pārvaldes dati un pētījuma 1. posmā veiktās uzņēmēju aptaujas dati, kuri ir līdzīgi pēc datu vākšanas metodoloģijas un savstarpēji papildina viens otru. Centrālās statistikas pārvaldes dati ir vienīgie, kas ļauj izsekot nozares darbinieku skaita izmaiņām ilgākā laika posmā.

13. attēlā redzams, ka pēdējo gadu laikā ir notikusi nozīmīga nozarē nodarbināto skaita samazināšanās. Ja 2007. gadā nozarē kopumā bija nodarbināti 12 144 strādājošie, tad 2010. gadā – 8 210 strādājošie. Darbinieku skaits ir samazinājies visās apakšnozarēs, tomēr visnebūtiskākā darbinieku skaita samazināšanās notikusi papīra un papīra izstrādājumu ražošanas nozarē (17) un visbūtiskākā – izdevējdarbībā, t.i., grāmatu, periodisku izdevumu izdošanā un citu izdevējdarbības pakalpojumu nozares uzņēmumos (58.1). Darbinieku skaita samazināšanās izdevējdarbībā ir cieši saistīta ar procesiem, kas detalizētāk raksturoti iepriekšējā nodaļā, t.i., gan ar ekonomisko lejupslīdi, gan ar digitalizācijas radītajām iedzīvotāju iespiedprodukcijas patēriņa strukturālām izmaiņām.

13. attēls. Iespiedindustrijā strādājošo skaits (2005. – 2010. gads)

Avots: Centrālā statistikas pārvalde. Elektroniskā datu bāze. Ikgadējie dati. RUG01. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RĀDĪTĀJI RŪPniecībā (NACE 2.red.) 2005. – 2009. gadā un RUG001. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RĀDĪTĀJI RŪPniecībā 2010.g. (provizoriski dati), TIG111. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RĀDĪTĀJI PAKALPOJUMOS 2010.g. (provizoriski dati), TIG112. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RĀDĪTĀJI PAKALPOJUMOS (NACE 2.red.)

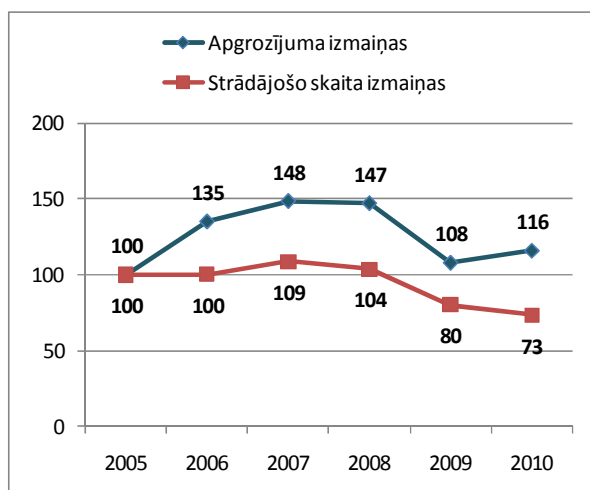
Salīdzinot nozarē strādājošo skaita izmaiņas (13. attēls) ar nozares apgrozījuma izmaiņām attiecīgajā laika posmā (sk. 2. attēlu), redzams, ka visās nozarēs darbinieku skaita samazināšanos ietekmēja ne tikai ekonomiskā lejupslīde, bet arī uzņēmumu iekšējās pārstrukturēšanās (sk. 14. attēlu). Par iekšējo pārstrukturēšanos liecina tas, ka darbinieku skaita samazināšanās notikusi nevis proporcionāli apgrozījuma kritumam, bet ievērojami straujāk par to.

14. attēlā redzams, ka, pirmkārt, ražojošajās nozarēs laika posmā no 2005. līdz 2007. gadam, pieaugot apgrozījumam, darbinieku skaits ievērojami mazākā tempā un apmērā (sk. 14.B. un 14.C. attēlus), kas nozīmē, ka nozares uzņēmumi centās izpildīt pasūtījumus, ražīgāk izmantojot darbaspēku, kā arī paaugstinot produkcijas izmaksas (cenas). Savukārt strādājošo

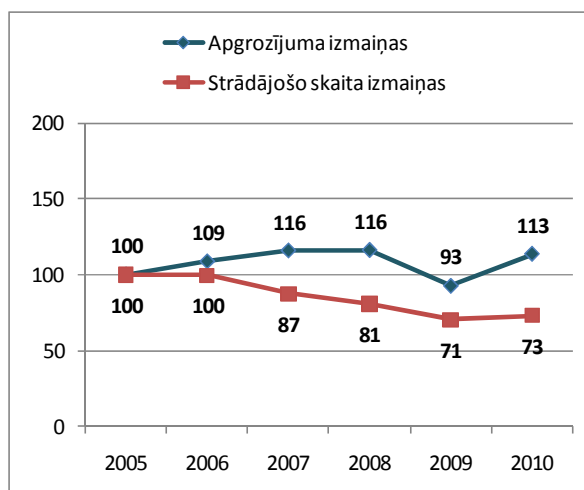
skaita samazināšanās ekonomiskās lejupslīdes laikā proporcionāla apgrozījuma kritumam bija tikai poligrāfijas un ar to saistīto palīgdarbību nozarē, savukārt papīra un papīra izstrādājumu ražošanas (17) un izdevējdarbības (58.1) nozarēs darbinieku skaita samazinājums bija saudzīgāks, salīdzinot ar apgrozījuma kritumu, kas nozīmē, ka darba devēji bija atraduši iespējas saglabāt darba vietas strādājošajiem, neskatoties uz apgrozījuma samazināšanos.

14. attēls. Iespiedindustrijas apgrozījuma un strādājošo skaita izmaiņu indeksa salīdzinājums (2005=100%)

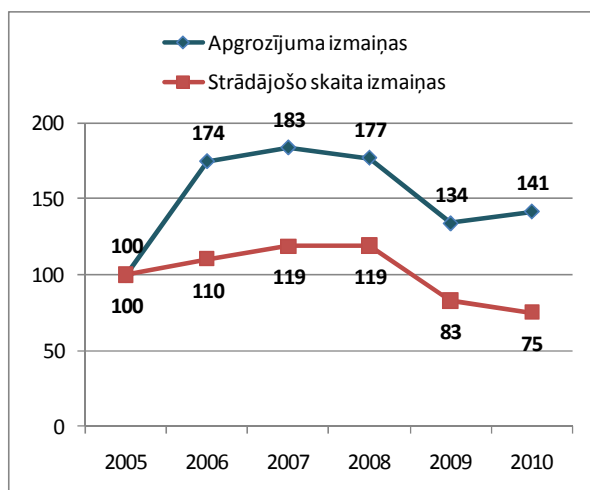
A. Nozarē vidēji

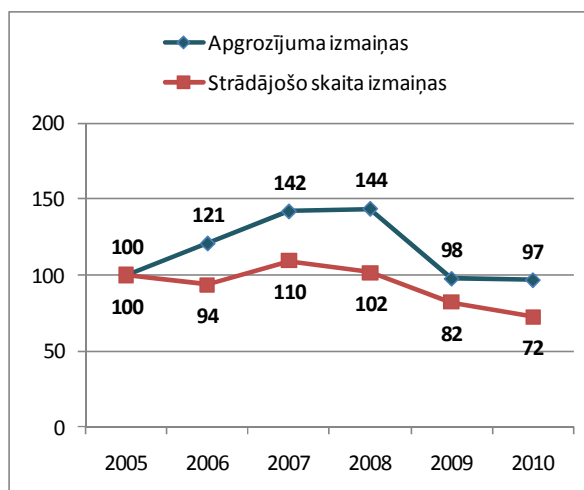
B. Papīra un papīra izstrādājumu ražošana (17)

C. Poligrāfija un ar to saistītās palīgdarbības (18.1)

D. Grāmatu, periodisku izdevumu izdošana un citi izdevējdarbības pakalpojumi (58.1)

Avots: Autoru aprēķini, izmantojot Centrālās statistikas pārvaldes datus: Centrālā statistikas pārvalde. Elektroniskā datu bāze. Ikgadējie dati. RUG01. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RĀDĪTĀJI RŪPniecībā (NACE 2.red.) 2005. – 2009. gadā un RUG001. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RĀDĪTĀJI RŪPniecībā 2010.g. (provizoriski dati), TIG111. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RĀDĪTĀJI PAKALPOJUMOS 2010.g. (provizoriski dati), TIG112. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RĀDĪTĀJI PAKALPOJUMOS (NACE 2.red.)

Piezīme: Rādītāja variēšana ap indeksa vērtību 100 nozīmē, ka apgrozījums vai darbinieku skaits palicis 2005. gada līmenī, virs 100 – ka rādītājs pieaudzis, zem 100 – ka rādītājs samazinājies.

Pašlaik Latvijā poligrāfijas nozares speciālistus sagatavo tikai Rīgas Valsts tehnikuma Poligrāfijas centrā (RVT PC). Četru gadu laikā audzēkņi vienlaikus ar vidējo izglītību iegūst iespieddarbu maketētāja, ofseta iespiedēja, poligrāfijas tehnika un iespieddarbu pēcapstrādātāja specialitātes. Audzēkņiem ar vidējo izglītību ir iespēja 1,5 gada laikā kļūt par iespieddarbu digitālās noformēšanas speciālistiem.

RVT PC sniegtā izglītība ļauj absolventiem veiksmīgi uzsākt darbu poligrāfijas uzņēmumos, reklāmas aģentūrās, izdevniecībās, dizaina studijās, bet jārēķinās ar to, ka ražošanā izmantojamās iekārtas ir tehnoloģiski ļoti sarežģītas un, lai veiksmīgi ar tām strādātu, darba gaitas uzsākot, nepieciešama ļoti nopietna papildus apmācība, par ko liecina arī pētījuma 1. posmā veiktā nozares uzņēmumu aptauja.

Nozares uzņēmēji, vērtējot profesionālās izglītības iestāžu absolventu prasmes mācību procesa nobeigumā, tās atzina par vidējām – visbiežāk norādot 3 punktus piecu punktu skalā. Augstāk ir novērtētas absolventu personiskās īpašības (radošā domāšana un iniciatīva) un prasmes, kas nav tieši saistītas ar nozari (svešvalodu zināšanas). Būtiski vājāk ir novērtētas profesionālo izglītības iestāžu absolventu spēja patstāvīgi rast risinājumu problēmsituācijās – 32% uzņēmumu šo prasmi novērtēja ar 3 punktiem un vēl 28% ar 2 punktiem piecu punktu skalā, kur 1 nozīmē „zems līmenis” un 5 nozīmē „augsts līmenis”. Tikpat vāji ir novērtētas arī absolventu praktiskās profesionālās prasmes – tikai 20% nozares uzņēmumu tās atzina par augstām vai gandrīz augstām (4 vai 5 punkti piecu punktu skalā), 37% uzņēmēju tās atzina par vidējām un 43% - par drīzāk zemu vai zemu līmeni. Visu vērtēto prasmju sarindojumā absolventu praktisko profesionālo prasmju vērtējums ir viszemākais¹⁵.

Uzņēmēju aptaujas, kas veikta pētījuma 1. posmā, dati liecina, ka ir nepieciešama būtiska profesionālās izglītības programmas pilnveidošana, būtiski paaugstinot audzēkņu iespējas iegūt praktiskās profesionālās prasmes. Audzēkņiem jādod plašākas iespējas strādāt ar mūsdienīgām poligrāfijas tehnoloģijām, lai iegūtu labāku priekšstatu par to darbu un labāk sagatavotos darbam nozarē.

Liela problēmu nozarei kopumā rada fakts, ka Latvijā nav iespējams apgūt augstāko izglītību poligrāfijas specialitātēs. Uzņēmumos strādā tikai daži speciālisti, kas augstāko izglītību ieguvuši Maskavas vai Ļvovas augstākajās mācību iestādēs. Lielākā daļa augstākā līmeņa vadītāju un inženiertehniskā personāla savas zināšanas ir ieguvuši pašmācības ceļā, dažādos iekārtu piegādātāju organizētos apmācībuursos un stažējoties ražošanas uzņēmumos. Nozarei nākotnē būtu nepieciešami 2 vai 3 poligrāfijas speciālisti ar augstāko izglītību gadā. Lai racionāli izmantotu finansiālos resursus, jaunie poligrāfijas inženieri – tehnologi, par valsts piešķirtu stipendiju, būtu jānosūtīta mācīties ārpus Latvijas. Arī virkne iespiedēju un citu profesiju pārstāvji nozarē ienākuši bez priekšzināšanām poligrāfijā un amata prasmi apguvuši darba procesā, bieži vien kļūstot par labiem un pat izciliem speciālistiem.

2011. gada 4. janvārī Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācija noslēdza līgumu ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru par projekta „Latvijas poligrāfijas un iepakošanas nozares darbaspēka kvalifikācijas celšana” īstenošanu, kas ļauj nozares uzņēmumiem veikt darbinieku apmācību, izmantojot ne tikai pašu, bet arī Eiropas Sociālā fonda līdzekļus, un nozares uzņēmumi šo iespēju visai aktīvi izmanto.

Papīra ražošanas speciālistus Latvijā nesagatavo, tādēļ vienīgais papīra ražošanas uzņēmums Latvijā – papīrfabrika „Līgatne” – savus darbiniekus apmāca tieši uzņēmumā. Inženiertehniskais personāls izglītību ir ieguvis vēl padomju laikā.

¹⁵ Sk. pētījuma 1. posma atskaites 34.lpp.

Izdevējdarbības jomā Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātē 2. līmeņa studiju programmā (2 gadi) iespējams apgūt literārā redaktora specialitāti, Liepājas universitātes programmā „Rakstniecības studijas” moduli „Literārā rediģēšana un izdevējdarbība”, divos gados iegūstot humanitāro zinātņu akadēmisko maģistra grādu. Tulkotāja profesiju iespējams apgūt Vidzemes augstskolā, Ventpils augstskolā (bakalaura studiju programma), Latvijas universitātē (maģistra studiju programma „Rakstiskā tulkošana” un Ekonomikas un kultūras augstskolā (bakalaura studiju programma).

Datordizaina speciālistus sagatavo vairākas vidējās (J.Rozentāla mākslas vidusskola, Rīgas amatniecības vidusskola, Rīgas dizaina un mākslas vidusskola, Ogres Valsts tehnikums u.c.), un augstākās (Latvijas Mākslas akadēmija, Latvijas universitāte, Liepājas universitāte, Daugavpils universitāte, Baltijas Starptautiskā akadēmija, Informācijas sistēmu menedžmenta augstskola u.c.) mācību iestādes. Datordizaineru sagatavošanā kā būtisks trūkums ir jāmin nepietiekama prakse ražošanas uzņēmumos un līdz ar to nepietiekamas specifiskās iespieddarbu sagatavošanas tehnoloģijas zināšanas.

Kas nepieciešams nozares veiksmīgai attīstībai?

Ļoti būtisks nosacījums normālai izdevējdarbības attīstībai skaitliski tik mazā valstī kā Latvija ir pazemināta nodokļu likme grāmatām. 2009. gadā veiktā PVN likmes palielināšana no 5 uz 21% noveda līdz bankrotam vairākas izdevniecības un samazināja grāmatu ražošanu vietējam tirgum par aptuveni 60%. Pēc 2010. gadā pieņemtā lēmuma PVN likmi atkal samazināt (līdz 12%) situācija ievērojami uzlabojās, un nozare sāka stabilizēties, taču pilnībā atguvusies nav arī tagad. Tas pilnīgi uzskatāmi pierāda, ka, lai saglabātu grāmatu izdošanu latviešu valodā bez citiem atbalsta veidiem (Kultūrkapitāla finansējums, bibliotēku iepirkums u.c.), ir nepieciešams valsts atbalsts samazinātas nodokļu likmes veidā.

Par ļoti būtisku nosacījumu normālai konkurencei un līdz ar to veiksmīgai attīstībai nākotnē nozares uzņēmumi uzskata cīņu ar ēnu ekonomiku. Tāpēc Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācija ir parakstījusi sadarbības vienošanos ar Valsts ieņēmumu dienestu par godīgas konkurences un nodokļu nomaksas veicināšanu nozarē.

Turpmākai veiksmīgai nozares attīstībai nepieciešams PIKC Rīgas Valsts tehnikuma Poligrāfijas nodaļai izveidot modernu mācību un praktisko iemaņu apgūšanas bāzi, kurā audzēkņi prakses laikā varētu apgūt iemaņas darbā ar mūsdienīgām iekārtām. Par tālāku nākotnes perspektīvu būtu uzskatāma mācību un praktisko darbu laboratorijas izveide, kas ar laiku varētu kļūt par nozares zinātniski pētniecisko centru.

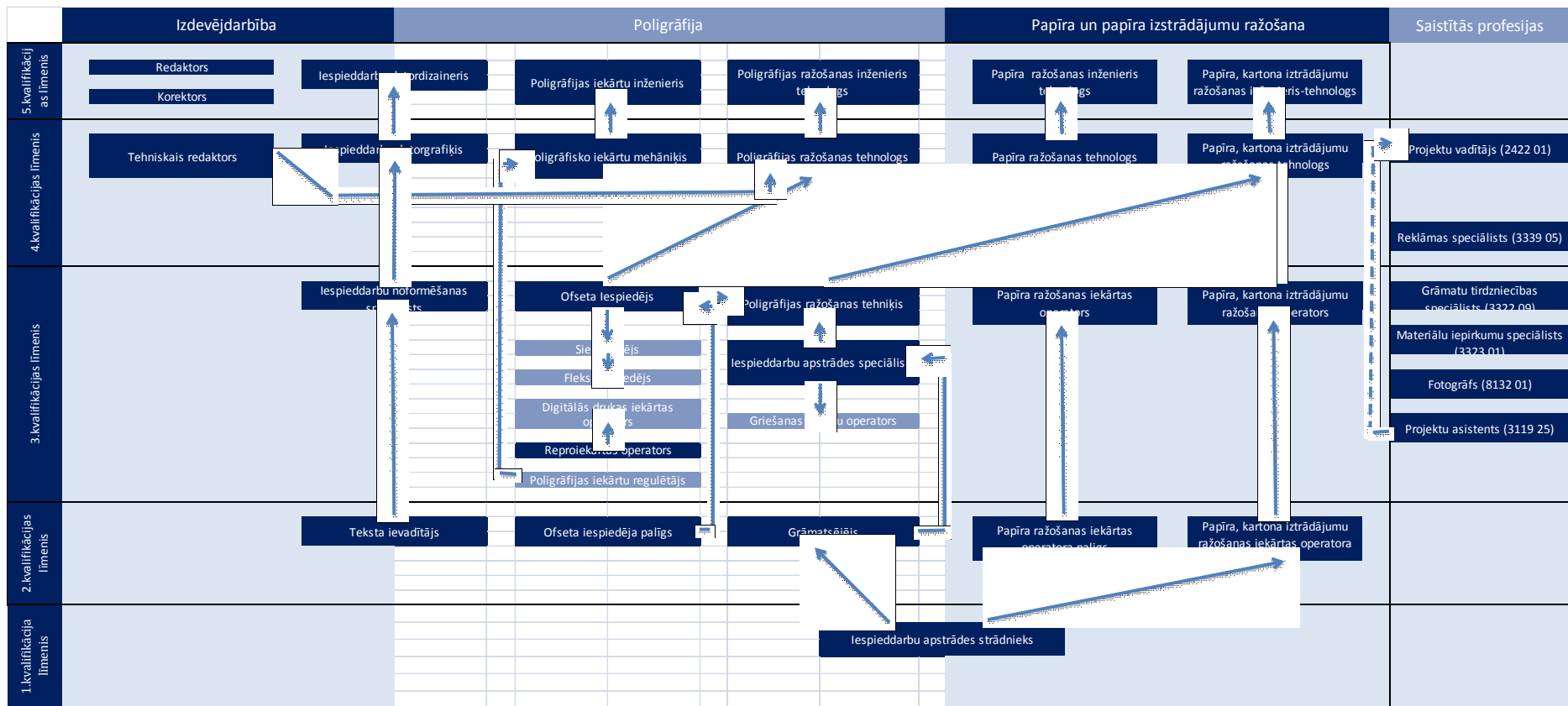
Augstākā līmeņa speciālistu – poligrāfijas inženieru tehnoloģu – sagatavošana Latvijā nav uzskatāma par mērķtiecīgu mazā nepieciešamo speciālistu skaita dēļ. Ir jāatrod nozarē strādāt gribošiem un spējīgiem jauniešiem iespēja mācīties ārzemēs. Šim nolūkam gadā būtu nepieciešams valsts atbalsts 2 līdz 3 cilvēkiem.

2. Nozares profesionālo kvalifikāciju līmeņu karte

Nākamajā attēlā ir redzama poligrāfijas un izdevējdarbības, papīra un papīra izstrādājumu ražošanas, datorizaina nozares profesionālo kvalifikācijas līmeņu karte. Ņemot vērā, ka nozare saskaņā ar NACE kvalifikāciju sastāv no trīs galvenajām apakšnozarēm – papīra un papīra izstrādājumu ražošanas (17), poligrāfijas (18.1.) un izdevējdarbības (58.1.) –, tad profesijas ir sagrupētas trīs grupās atkarībā no to piederības apakšnozarēm. Profesijas, kuras sastopamas vairākās apakšnozarēs, ir novietotas tā, ka iekļaujas gan vienā, gan otrā nozarē. Atsevišķi attēla labajā pusē ir norādītas saistītās profesijas – tās, kuras ir sastopamas pētāmajā nozarē, taču kuras pirmām kārtām attiecas uz citām tautsaimniecības nozarēm, piemēram, tirdzniecībā, citu profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu grupā (attēlā norādīti attiecīgo profesiju kodi).

Nozares profesijas attēlā ir sadalītas divās grupās. Tumši zilā krāsā ir attēlotas nozares pamatprofesijas, savukārt gaiši zilā krāsā – specializācijas. Specializācijas piemīt galvenokārt poligrāfijas apakšnozarei.

Nozares profesijas ir sadalītas piecās grupās, atkarībā no kvalifikācijas līmeņa, kāds nepieciešams, lai veiktu attiecīgās funkcijas. Nozares profesiju savstarpējā saistība ir attēlota ar bultiņām – tās norāda, kuras profesijas speciālisti, apgūstot papildus zināšanas vai kvalifikāciju, var iegūt citu specialitāti (un attiecīgi – citu kvalifikācijas līmeni).

3. Nozares profesiju vispārējais raksturojums

Atbilstoši izstrādātajai nozares profesionālo kvalifikācijas līmeņu kartei un nozares ietvara apakšnozarēm, tālāk aprakstīti nozares profesiju vispārējie raksturojumi.

1.	Profesijas nosaukums	Tehniskais redaktors
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	3118 19
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	4. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Sagatavo iespieddarbus poligrāfiskai ražošanai.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Tehniski apstrādā publicējamus materiālus – (tekstus, attēlus, shēmas, kartes u.c.), pārbauda to kvalitāti un atbilstību izvēlētai ražošanas tehnoloģijai un materiāliem. Izvēlas darba izgatavošanai piemērotas tehnoloģijas un materiālus. Sastāda iespieddarba izgatavošanai nepieciešamās specifikācijas, materiālu un tehnoloģiskās kartes, izgatavo maketus.
7.	Profesionālās prasmes	Spēj tehniski rediģēt iespieddarbus – grāmatas, brošūras, katalogus, bukletus u.tml. iespiedprodukciju. Pārzina iespiedprodukcijas izgatavošanas tehnoloģijas un spēj aprakstīt iespieddarba tehnoloģisko izgatavošanas procesu un izvēlēties iespieddarba izgatavošanai nepieciešamos materiālus.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Skeneri, datori, printeri, teksta izdrukas, iespieddarbu maketi un skices.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Korektors
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	2642 03
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	5. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Veic korektūru (labo kļūdas), sagatavojot tekstus publicēšanai.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Labo gramatiskās, punktuācijas un stila kļūdas pirms tekstu publicēšanas.
7.	Profesionālās prasmes	Spēj atrast un izlabot kļūdas tekstos. Labi pārzina gramatiku un stilistiku.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Datori, printeri, teksta izdrukā uz papīra.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Redaktors
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	galvenais redaktors, literārais redaktors, zinātniskais redaktors, mākslinieciskais redaktors
3.	Profesijas kods	2642 05
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	5. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Galvenais redaktors vērtē un atlasa publicējamus materiālus, apstiprina materiālu publicēšanai; literārais redaktors veic teksta literāro rediģēšanu un faktoloģisko pārbaudi; zinātniskais redaktors veic teksta faktoloģisko pārbaudi, veido izdevuma zinātnisko aparātu.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Veic publicējamo materiālu novērtēšanu, atlasī, rediģēšanu un faktoloģisko pārbaudi, apstiprina tos publicēšanai (galvenais redaktors).
7.	Profesionālās prasmes	Spēj novērtēt, atlasīt un rediģēt publicējamus materiālus. Spēj organizēt darbus izdevniecībā.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Datori, printeri, teksta izdruka uz papīra
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Iespieddarbu salicējs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Teksta ievadītājs
3.	Profesijas kods	7321 01
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	2. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Ar datoru izgatavo vienkāršus iespieddarbus.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Ievadīt tekstus, skenēt attēlus, apstrādāt tos, veidot vienkāršu iespieddarbu maketus.
7.	Profesionālās prasmes	Pielieto krāsu modeļus, veido vienkāršus iespieddarbus (reklāmas materiālus, periodiku, sīkdarbus), ielabo korektūras labojumus, ievieto grafiskos elementus.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Skeneri, datori, printeri.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Iespieddarbu noformēšanas speciālists <i>(jauna profesija, kas apvieno divu citu, šobrīd eksistējošu profesiju prasmes)</i>
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Iespieddarbu maketētājs; Iespieddarbu digitālā noformējuma speciālists
3.	Profesijas kods	Nav
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	3. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Izveido visu veidu iespieddarbu maketus, maketē grāmatas, reklāmas u.tml.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Veic krāsu pārklāšanās kontroli un iespiedlokšņu elektronisko montāžu.
7.	Profesionālās prasmes	Pielieto krāsu modeļus, veido iespieddarbus, reklāmas materiālus, periodiku, sīkdarbus, ievada tekstus, ielabo korektūras labojumus, ievieto grafiskos elementus.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Skeneri, datori un nepieciešamā programmatūra, printeri.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Iespieddarbu datorgrafīķis
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Datorgrafīķis
3.	Profesijas kods	2513 03
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	4. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Patstāvīgi plāno un izstrādā funkcionālus, kompozicionāli un tehnoloģiski sagatavotus iespieddarbu maketus.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Veic krāsu pārklāšanās kontroli, iespiedlokšņu elektronisko montāžu, strādā ar datu bāzēm. Sadarbojas ar projektu vadītājiem un klientiem un projekta realizācijā iesaistītajiem tehnoloģiju speciālistiem.
7.	Profesionālās prasmes	Realizē estētiski un mākslinieciski vērtīgu iespieddarba digitālā noformējuma ideju, izmantojot atbilstošas tehnoloģijas. Orientējas mākslas valodas pamatos un prot izmantot tos digitālā noformējuma procesā. Veic darba uzdevuma profesionālo analīzi, informācijas apstrādi un darba saskaņošanu ar klientu.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Skeneri, datori un nepieciešamā programmatūra, printeri, fotoaparāti un to aprīkojums.
9.	Saistītās profesijas	Datorgrafīķis

1.	Profesijas nosaukums	Iespieddarbu datorizainers
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Datorizainers
3.	Profesijas kods	2513 03
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	5. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Patstāvīgi plāno un izstrādā mākslinieciskus, funkcionālus, kompozicionāli un tehnoloģiski sagatavotus visu veidu iespieddarbu maketus.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Veic krāsu pārklāšanās kontroli, iespiedlokšņu elektronisko montāžu. Sadarbojas ar projektu vadītājiem un klientiem un projekta realizācijā iesaistītajiem tehnoloģiju speciālistiem.
7.	Profesionālās prasmes	Realizē estētiski un mākslinieciski vērtīgu iespieddarba digitālā noformējuma ideju, izmantojot atbilstošas tehnoloģijas. Pārvalda mākslas valodu un prot izmantot to digitālā noformējuma procesā. Veic darba uzdevuma profesionālo analīzi, informācijas apstrādi un darba saskaņošanu ar klientu.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Skeneri, datori un nepieciešamā programmatūra, printeri, fotoaparāti un to aprīkojums.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Ofseta iespiedēja palīgs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Iespiedēja palīgs
3.	Profesijas kods	7322 03
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	2. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Ofseta iespiedēja vadībā ofseta tehnoloģijā iespiež visu veidu dažādas sarežģītības iespiedprodukciju uz dažādiem apdrukājamiem materiāliem.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Palīdz sagatavot iespiedmašīnu darbam. Palīdz nodrošināt iespiešanas procesu, izgatavo iespiedformas.
7.	Profesionālās prasmes	Veic iespiešanas procesa palīgfunkcijas (mazgā, tīra, uzstāda formas, pieliek krāsu, papīru u.tml.) Ofseta iespiedēja vadībā nodrošina iespiedprodukcijas kvalitāti atbilstoši tehniskajiem normatīviem un kontrolē iespiedprocesa tehnoloģiskos parametrus, novērš iespējamus defektus. Novērtē iespiedformu un iespiešanas procesā pielietojamo materiālu kvalitāti, iespiežamās produkcijas atbilstību pēcapstrādes procesiem. Strādā ar iespiedprocesa kontroles mērinstrumentiem.
8.	Darbā izmantojamie	Ofseta lokšņu un ruļļu iespiedmašīnas, densitometri,

	instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	spektrofotometri u.tml. mērinstrumenti, formu izgatavošanas iekārtas.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Ofseta iespiedējs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Ofseta iespiedmašīnas operators
3.	Profesijas kods	7322 02
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	3. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Iespiež ofseta tehnoloģijā visu veidu dažādas sarežģītības iespiedprodukciju uz dažādiem apdrukājamiem materiāliem.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Sagatavo iespiedmašīnu iespiešanai vai vada tās sagatavošanu darbam. Organizē un nodrošina iespiešanas procesu, kontrolē iespiešanas procesu un iespieddarba kvalitāti proces laikā, izgatavo iespiedformas.
7.	Profesionālās prasmes	Izgatavo kvalitatīvu, tehniskajiem normatīviem atbilstošu iespiedprodukciju. Regulē iespiedprocesu, veic nepieciešamās procesa korekcijas. Kontrolē iespiedprocesa tehnoloģiskos procesus, novērš iespējamus defektus. Novērtē iespiedformu un iespiešanas procesā pielietojamo materiālu kvalitāti, iespiežamās produkcijas atbilstību pēcspēdes procesiem. Strādā ar iespiedprocesu kontroles mērinstrumentiem.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Ofseta lokšņu un ruļļu iespiedmašīnas, densitometri, spektrofotometri u.tml. mērinstrumenti.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Sietspiedējs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Sietspiedes iekārtu operators
3.	Profesijas kods	7322 05
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	3. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Drukā sietspiedes tehnoloģijā visu veidu dažādas sarežģītības iespiedprodukciju uz dažādiem iespiedmateriāliem un objektiem
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Sagatavo iekārtu iespiešanai vai vada tās sagatavošanu darbam. Organizē, veic un kontrolē iespiešanas procesu, izgatavo iespiedformas.
7.	Profesionālās prasmes	Nodrošina iespiedprodukcijas kvalitāti atbilstoši tehniskajiem normatīviem. Kontrolē iespiedprocesa tehnoloģiskos parametrus, novērš iespējamus defektus. Novērtē iespiedformu un iespiešanas procesā

		pielietojamo materiālu kvalitāti, iespējamās produkcijas atbilstību pēcspēšanas procesiem. Strādā ar iespiedprocesu kontroles mērinstrumentiem.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Sietspiedes lokšņu un ruļļu iespiedmašīnas un iekārtas, densitometri, spektrofotometri u.tml. mērinstrumenti.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Fleksoiespiedējs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Fleksogrāfijas iespiedmašīnas operators
3.	Profesijas kods	7322 04
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	3. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Iespēž fleksogrāfijas tehnoloģijā dažādas sarežģītības iespiedprodukciju uz dažādiem apdrukājamiem materiāliem.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Sagatavo iespiedmašīnu iespēšanai vai vada tās sagatavošanu darbam. Organizē un nodrošina iespēšanas procesu, izgatavo iespiedformas. Nodrošina kvalitātes kontroli un defektu novēršanu.
7.	Profesionālās prasmes	Izgatavo kvalitatīvu, tehniskajiem normatīviem atbilstošu iespiedprodukciju. Kontrolē iespiedprocesa tehnoloģiju, novērš iespējamus defektus. Novērtē iespiedformu un iespēšanas procesā pielietojamo materiālu kvalitāti, iespējamās produkcijas atbilstību pēcspēšanas procesiem. Strādā ar iespiedprocesu kontroles mērinstrumentiem.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Fleksogrāfijas lokšņu un ruļļu iespiedmašīnas, densitometri, spektrofotometri u.tml. mērinstrumenti.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Reproiekārtas operators
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	7321 05
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	3. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Sagatavo un kontrolē iesniegto iespieddarbu failus filmu/formu izgatavošanai. Sagatavo darbam reproiekārtas un strādā ar krāsu novilkumu, iespiedfilmu vai iespiedformu izgatavošanas iekārtām.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Darbs ar krāsu novilkumu, reproiekārtām un iespiedformu izgatavošanas iekārtām. Veic savlaicīgu iekārtu tehnisko apkopi (attīstīšanas, fiksācijas un mazgāšanas šķidrumu maiņu).

7.	Profesionālās prasmes	Prot strādāt ar krāsu novilkumu izgatavošanas, reproiekārtām un iespiedformu izgatavošanas iekārtām (CtP u.tml.) . Māk veidot drukas lokšņu izklājumu, veikt iesniegto failu kvalitātes kontroli, noteikt to atbilstību izvēlētajiem drukas parametriem.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Dators, reproiekārtas, iespiedfilmu un iespiedformu izgatavošanas iekārtas, specializētā programmatūra
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Digitālās drukas iekārtas operators (<i>profesijas nosaukums jāmaina no šobrīd lietotā „Digitālās iespēšanas operators”</i>)
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	7322 09
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	3. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Iespiež visu veidu dažādas sarežģītības iespiedprodukciju uz dažādiem iespiedmateriāliem. Sagatavo iespiedprokcijas failus drukai ar attiecīgo digitālo iespiedmašīnu
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Sagatavo un kontrolē failus pirms iespēšanas. Sagatavo digitālo iespiedmašīnu iespēšanai vai vada sagatavošanu darbam. Organizē un nodrošina iespēšanas procesu. Nodrošina kvalitātes prasību ievērošanu un defektu novēršanu
7.	Profesionālās prasmes	Nodrošina iespiedprodukcijas kvalitāti atbilstoši tehniskajiem normatīviem. Kontrolē iespiedprocesa tehnoloģiju, novērš iespējamus defektus. Novērtē iespēšanas procesā pielietojamo materiālu kvalitāti, iespējamās produkcijas atbilstību pēcspēšanas procesiem. Strādā ar iespiedprocesa kontroles mērinstrumentiem.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Lokšņu un ruļļu digitālās, pulvertehnoloģiju un inkJet iespiedmašīnas un lielformāta drukas iekārtas, densitometri, spektrofotometri u.tml. mērinstrumenti.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Poligrāfijas iekārtu regulētājs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	Nav koda
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	3. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Regulē poligrāfijas iekārtas, to dzinējus un mehāniskos mezglus un veic vienkāršus remontdarbus.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Apkalpo un regulē poligrāfiskās iekārtas, piedalās to uzstādīšanā un demontāžā.
7.	Profesionālās prasmes	Spēj veikt dažādu poligrāfijas iekārtu un mezglu regulēšanas darbus, veikt profilaktiskās apkopes un sīkus remontdarbus.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Urbjmašīnas, slīpmašīnas un citi remontdarbos nepieciešamie instrumenti.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Poligrāfijas iekārtu mehāniķis
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	7233 07
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	4. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Remontē poligrāfijas iekārtas, to dzinējus un mehāniskos mezglus vai organizē un vada attiecīgos remontdarbus
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Apkalpo un remontē poligrāfijas iekārtas, veic to uzstādīšanu, demontāžu, plāno un veic apkopes un remonta darbus.
7.	Profesionālās prasmes	Veic tehnikas tehniskā stāvokļa novērtēšanu, uzstādīšanu, regulēšanu, demontāžu, detaļu un agregātu defektēšanas aktu sastādīšanu.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Urbjmašīnas, slīpmašīnas un citi remontdarbos nepieciešamie instrumenti.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Poligrāfijas iekārtu inženieris
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	Nav koda
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	5. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Vada un plāno iekārtu remontus, jauno tehnoloģiju apgūšanu, konsultē vai izpilda procedūras, kas

		saistītas ar iekārtu ekspluatāciju, pilnveidošanu, realizē un kontrolē poligrāfijas iekārtu ekspluatāciju ražošanas procesā.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Sniedz konsultācijas vadošajām personām par ražošanas iekārtām un plāno remontus, veic iekārtu uzraudzību poligrāfijas uzņēmumos. Izvērtē uzņēmuma tehniskā nodrošinājuma efektivitāti.
7.	Profesionālās prasmes	Novērtēt iekārtu tehnisko stāvokli. Vadīt un plānot tehniskās apkopes, kapitālos un mazākas nozīmes remontus. Analizēt informāciju, izdarīt secinājumus un sniegt racionālus priekšlikumus attīstības perspektīvas jautājumu vai problēmu risināšanā. Sagatavot priekšlikumus un definēt mērķus iekārtu iegādei un ekspluatācijai. Spēt novērtēt materiāltehniskā nodrošinājuma efektivitāti, produktivitāti un tehnisko atbilstību uzņēmuma attīstības stratēģijai.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Pārzina visas poligrāfiskās ražošanas iekārtas un aprīkojumu.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Grāmatsējējs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	7323 06
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	2. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Iesien grāmatas, izmantojot grāmatsiešanas rokas instrumentus. Veic grāmatu labošanu un to apdares darbus. Labo un no jauna iesien iespieddarbus. Veic vienkāršākos iespieddarbu apstrādi (locīšana, rievošana, šķirošana utml).
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Iesien un labo grāmatas, izvēlas tehnoloģiskā procesa veikšanai nepieciešamos materiālus, aprēķina nepieciešamo materiālu daudzumu un sagatavo tos darbam.
7.	Profesionālās prasmes	Novērtē darbam nepieciešamo iekārtu tehnisko stāvokli, noregulē tās darbam, lieto ražošanā nepieciešamos materiālus. Izveido iesienamajai grāmatai individuālu vāka kompozīciju. Novērtē pielietojamo materiālu kvalitāti. Māk strādāt ar vienkāršākajiem iesiešanas un iespieddarbu pēcapstrādes rīkiem.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Grāmatu iesiešanas procesā izmantojamās vienkāršākās iekārtas un instrumenti.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Iespieddarbu apstrādes speciālists (<i>profesijas nosaukums jāmaina no šobrīd lietotā „Iespiedprodukcijas pēcapstrādātājs”</i>)
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Pēcapstrādes iekārtu operators; iespiedprodukcijas pēcapstrādātājs
3.	Profesijas kods	7323 01
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	3. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Veic visu veidu iespiedprodukcijas apstrādi, iesiešanu, piegriešanu
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Izvēlas tehnoloģiskā procesa veikšanai nepieciešamos materiālus, aprēķina nepieciešamo materiālu daudzumu un sagatavo tos darbam.
7.	Profesionālās prasmes	Novērtē darbam nepieciešamo iekārtu tehnisko stāvokli, noregulē tās darbam, lieto ražošanā nepieciešamos materiālus. Novērtē pēcapstrādes procesā pielietojamo materiālu kvalitāti un konstruē vienkāršus izcērtamās produkcijas izklājumus.
08.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Iespiedprodukcijas apstrādes instrumenti, iekārtas un mašīnas.
9.	Saistītās profesijas	Šujamās iekārtas operators; grāmatu šūšanas iekārtas operators; vāku gatavojamās iekārtas operators; laminēšanas iekārtas operators; sīku poligrāfijas/papīra izstrādājumu izgatavotājs; lokšņu sanesamās iekārtas operators; folijas iespiešanas iekārtas operators; drukātājs karstspiedē; iesaiņošanas operators

1.	Profesijas nosaukums	Griešanas iekārtu operators
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Gatavās produkcijas piegriešanas operators
3.	Profesijas kods	7323 02
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	3. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Veic visu veidu iespiedprodukcijas piegriešanu.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Veic gatavās produkcijas piegriešanu, atbilstoši formātam u.c. tehnoloģiskajiem norādījumiem.
7.	Profesionālās prasmes	Nodrošina gatavās iespiedprodukcijas kvalitāti atbilstoši tehniskajiem normatīviem. Strādā ar mērinstrumentiem. Novērtē darbam nepieciešamo iekārtu tehnisko stāvokli, noregulē tās darbam un veic gatavās produkcijas piegriešanu.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Iespiedprodukcijas griešanai paredzētās iekārtas un mašīnas
9.	Saistītās profesijas	Papīra un kartona piegriešanas operators

1.	Profesijas nosaukums	Poligrāfijas ražošanas tehniķis
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	3119 19
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	3. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Vada un organizē poligrāfiskās produkcijas ražošanas procesus.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Izvēlas iespiedprodukcijas ražošanas tehnoloģijas atbilstoši iespieddarba specifikai, aprēķina ražošanā nepieciešamo materiālu apjomu, sastāda iespieddarbu specifikāciju, izgatavo iespieddarbu maketus, sastāda iespieddarba tehnoloģisko karti. Plāno saskaņotu atsevišķu iecirkņu darbību, darba plūsmu. Kontrolē iespieddarbu kvalitatīvo un kvantitatīvo prasību izpildi visos ražošanas posmos
7.	Profesionālās prasmes	Spēj novērtēt iespiedproduktu kvalitāti, to virzību tālākos apstrādes procesos, spēj novērtēt iekārtu tehnisko stāvokli. Novērtē klienta iesniegto materiālu kvalitāti un atbilstību tehnoloģiskajām prasībām, racionāli pielieto ražošanas materiālus, izprot tehnoloģisko defektu rašanās cēloņus, prot novērst tos vai organizēt to novēršanu. Māk sastādīt specifikāciju, tāmi, aprēķināt nepieciešamo materiālu daudzumu
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml.	Orientējas visās poligrāfiskās ražošanas iekārtās un aprīkojumā.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Poligrāfijas ražošanas tehnologs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	2141 10
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	4. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Veic procedūras, kas saistītas ar ražošanas pilnveidošanu, realizē un kontrolē poligrāfijas produkcijas ražošanas procesus, veic analīzi, konsultē.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Sniedz konsultācijas vadošajam personālam par ražošanas veidiem un plānošanas jautājumiem, veic darba procesu uzraudzību poligrāfijas uzņēmumos.
7.	Profesionālās prasmes	Spēj novērtēt izgatavotā darba kvalitāti un iekārtu tehnisko stāvokli, vadīt un plānot tehnoloģiskos procesus, analizēt informāciju, izdarīt secinājumus un sniegt racionālus priekšlikumus attīstības perspektīvas jautājumu vai problēmu risināšanā, sagatavot priekšlikumus un definēt mērķus.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml.	Orientējas visās poligrāfiskās ražošanas iekārtās un aprīkojumā.

9.	Saistītās profesijas	
1.	Profesijas nosaukums	Poligrāfijas ražošanas inženieris-tehnologs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	Nav koda
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	5. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Veic analīzes un pētījumus, to rezultātu apkopošanu un interpretāciju. Plāno ražošanas procesu attīstību un jauno tehnoloģiju vai iekārtu ieviešanu, konsultē, vai izpilda procedūras, kas saistītas ar ražošanas pilnveidošanu, realizē un kontrolē poligrāfijas produkcijas ražošanas procesus. Organizē iespiedprodukcijas izgatavošanas darba plūsmu.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Sniedz konsultācijas uzņēmuma vadībai par ražošanas veidiem un plānošanas jautājumiem, veic darba procesu uzraudzību poligrāfijas uzņēmumos. Izvērtē materiāltehniskā nodrošinājuma efektivitāti. Organizē ražošanas plūsmu
7.	Profesionālās prasmes	Novērtē izgatavotā darba kvalitāti un iekārtu tehnisko stāvokli. Vada un plāno tehnoloģiskos procesus. Analizē informāciju, izdara secinājumus un sniedz racionālus priekšlikumus attīstības perspektīvas jautājumu vai problēmu risināšanā. Sagatavo priekšlikumus un definē mērķus. Spēj novērtēt materiāltehniskā nodrošinājuma, noslodzes, produktivitātes un tehnoloģisko atbilstību uzņēmuma attīstības stratēģijai.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Pārzina visas poligrāfiskās ražošanas iekārtas un aprīkojumu.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Iespiedprodukcijas apstrādes strādnieks (roku darbs)
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Iespieddarbu pēcapstrādes strādnieks
3.	Profesijas kods	9329 07
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	1. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Veic mazkvalificētus roku darbu iespiedprodukcijas pēcapstrādes tehnoloģiskajā posmā
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Šķiro, iekrauj, pārnēsā, paceļ, izceļ, komplektē un iesaiņo iespiedprodukciju.
7.	Profesionālās prasmes	Zina darba izpildes racionālos paņēmienus, prot lietot vienkāršus darba rīkus.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Šķēres, spiekles, dažādi mehānismi, palīgierīces un kravas celšanas transportierīces.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Papīra ražošanas iekārtu operatora palīgs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	Nav koda
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	2. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Uzrauga papīra, kartona un celulozes ražošanas u.tml. iekārtas. Darbojas papīra ražošanas iekārtu operatora vadībā.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Uzrauga iekārtas un defīberus, kas smalcina baļķus un pulpu; iekārtas pulpas izgatavošanai no koksnes, lupatām, skaidām, salmiem, papīra atliekām, koksnes masas balināšanas iekārtas, iekārtas, kas samal, hidratē pulpu un citus ingredientus, lai iegūtu pamatmasu papīra izgatavošanai, kā arī uzrauga papīra atliešanas iekārtas.
7.	Profesionālās prasmes	Prot apkalpot automātiskās un pusautomātiskās papīra ražošanas līnijas un rūpnieciskos robotus.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Automātiskās un pusautomātiskās papīra ražošanas līnijas, rūpnieciskie roboti
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Papīra ražošanas iekārtu operators
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	3139 01
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	3. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Vada un uzrauga papīra, kartona un celulozes ražošanas u.tml. iekārtas.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Vada un uzrauga iekārtas un defiberus, kas smalcina baļķus un pulpu; iekārtas pulpas izgatavošanai no koksnes, lupatām, skaidām, salmiem, papīra atliekām, koksnes masas balināšanas iekārtas, iekārtas, kas samal, hidratē pulpu un citus ingredientus papīra pamatmasas izgatavošanai, kā arī vada un uzrauga papīra atliešanas, žāvēšanas, izlīdzināšanas, impregnēšanas, tīšanas u.c. iekārtas
7.	Profesionālās prasmes	Prot vadīt un apkalpot automātiskās un pusautomātiskās papīra ražošanas līnijas un rūpnieciskos robotus.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Automātiskās un pusautomātiskās papīra ražošanas līnijas, rūpnieciskie roboti.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Papīra ražošanas tehnologs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Papīra ražošanas tehnologs
3.	Profesijas kods	214513
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	4. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Veic procedūras, kas saistītas ar ražošanas pilnveidošanu, realizē un kontrolē papīra ražošanas procesus, veic pētījumus, konsultē.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Sniedz konsultācijas vadošajam personālam par ražošanas veidiem un plānošanas jautājumiem, veic darba procesu uzraudzību papīra ražošanas uzņēmumos.
7.	Profesionālās prasmes	Spēj novērtēt izgatavotā produkta kvalitāti un iekārtu tehnisko stāvokli, vadīt un plānot tehnoloģiskos procesus, analizēt informāciju, izdarīt secinājumus un sniegt racionālus priekšlikumus attīstības perspektīvas jautājumu vai problēmu risināšanā, sagatavot priekšlikumus un definēt mērķus.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Orientējas visās papīra ražošanas iekārtās un aprīkojumā.
9.	Saistītās profesijas	Tehnologs

1.	Profesijas nosaukums	Papīra ražošanas inženieris-tehnologs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	Nav koda
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	5. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Veic pētījumus un plāno papīra ražošanas procesu attīstību un jauno tehnoloģiju ieviešanu, konsultē, izpilda procedūras, kas saistītas ar ražošanas pilnveidošanu, realizē un kontrolē papīra un kartona izstrādājumu ražošanas procesus.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Sniedz konsultācijas vadošajam personālam par ražošanas veidiem un plānošanas jautājumiem, veic darba procesu uzraudzību papīra ražošanas uzņēmumos. Izvērtē materiāltehniskā nodrošinājuma efektivitāti.
7.	Profesionālās prasmes	Novērtēt izgatavotā darba kvalitāti un iekārtu tehnisko stāvokli. Vadīt un plānot tehnoloģiskos procesus. Analizēt informāciju, izdarīt secinājumus un sniegt racionālus priekšlikumus attīstības perspektīvas jautājumu vai problēmu risināšanā. Sagatavot priekšlikumus un definēt mērķus. Spēt novērtēt materiāltehniskā nodrošinājuma noslodzes, produktivitāti un tehnoloģisko atbilstību uzņēmuma attīstības stratēģijai.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Orientējas un pārzina visas papīra ražošanas iekārtas un aprīkojumu.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Papīra un kartona izstrādājumu ražošanas operatora palīgs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	Nav koda
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	2. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Uzrauga papīra un kartona izstrādājumu ražošanas iekārtas.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Uzrauga iekārtas, kas līmē papīru un kartonu, sagriež attiecīgā lielumā un izmērā, saloka dažāda veida kastīšu pusfabrikātus. Vada un uzrauga preses, kas izgatavo papīra glāzītes vai cita veida tilpnes no papīra un dažādu veidu kartona; uzrauga iekārtas, kas sagriež, saliek un salīmē aplokšnes, paketes un vākus.
7.	Profesionālās prasmes	Uzraudzīt un apkalpot automātiskās un pusautomātiskās papīra izstrādājumu ražošanas līnijas un rūpnieciskos robotus.
8.	Darbā izmantojamie	Automātiskās un pusautomātiskās papīra un kartona

	instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	izstrādājumu ražošanas līnijas, rūpnieciskie roboti.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Papīra un kartona izstrādājumu ražošanas operators
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	Papīra un kartona piegriešanas operators
3.	Profesijas kods	8143 02
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	3. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Vada un uzrauga papīra un kartona izstrādājumu ražošanas iekārtas.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Vada un uzrauga iekārtas, kas līmē papīru un kartonu, sagriež attiecīgā lielumā un izmērā, saloka dažāda veida kastīšu pusfabrikātus. Vada un uzrauga preses, kas izgatavo papīra glāzītes vai cita veida tilpnes no papīra un dažādu veidu kartona; vada un uzrauga iekārtas, kas sagriež, saliek un salīmē aploksnes, paketes un vākus.
7.	Profesionālās prasmes	Prast vadīt un apkalpot automātiskās un pusautomātiskās papīra izstrādājumu ražošanas līnijas un rūpnieciskos robotus.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Automātiskās un pusautomātiskās papīra un kartona izstrādājumu ražošanas līnijas, rūpnieciskie roboti.
9.	Saistītās profesijas	

1.	Profesijas nosaukums	Papīra un kartona izstrādājumu ražošanas tehnologs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	Nav koda
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	4. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Veic procedūras, kas saistītas ar ražošanas pilnveidošanu, realizē un kontrolē papīra un kartona izstrādājumu produkcijas ražošanas procesus, veic pētījumus, konsultē.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Sniedz konsultācijas vadošajam personālam par ražošanas veidiem un plānošanas jautājumiem, veic darba procesu uzraudzību papīra un kartona izstrādājumu ražošanas uzņēmumos.
7.	Profesionālās prasmes	Spēj novērtēt izgatavotās produkcijas kvalitāti un iekārtu tehnisko stāvokli, vadīt un plānot tehnoloģiskos procesus, analizēt informāciju, izdarīt secinājumus un sniegt racionālus priekšlikumus

		attīstības perspektīvas jautājumu vai problēmu risināšanā, sagatavot priekšlikumus un definēt mērķus.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Orientējas visās papīra un kartona izstrādājumu ražošanas iekārtās un aprīkojumā.
9.	Saistītās profesijas	Tehnologs

1.	Profesijas nosaukums	Papīra un kartona izstrādājumu ražošanas inženieris-tehnologs
2.	Iespējamās variācijas profesijas nosaukumā	
3.	Profesijas kods	Nav koda
4.	Profesionālās kvalifikācijas līmenis	5. kvalifikācijas līmenis
5.	Profesijas būtības apraksts	Veic pētījumus un plāno ražošanas procesu attīstību un jauno tehnoloģiju ieviešanu, konsultē, vai izpilda procedūras, kas saistītas ar ražošanas pilnveidošanu, realizē un kontrolē papīra un kartona izstrādājumu ražošanas procesus.
6.	Profesiju raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi	Sniedz konsultācijas vadošajam personālam par ražošanas veidiem un plānošanas jautājumiem, veic darba procesu uzraudzību papīra un kartona izstrādājumu uzņēmumos. Izvērtē materiāltehniskā nodrošinājuma efektivitāti.
7.	Profesionālās prasmes	Novērtēt izgatavotās produkcijas kvalitāti un iekārtu tehnisko stāvokli. Vadīt un plānot tehnoloģiskos procesus. Analizēt informāciju, izdarīt secinājumus un sniegt racionālus priekšlikumus attīstības perspektīvas jautājumu vai problēmu risināšanā. Sagatavot priekšlikumus un definēt mērķus. Spēt novērtēt materiāltehniskā nodrošinājuma noslodzes, produktivitāti un tehnoloģisko atbilstību uzņēmuma attīstības stratēģijai.
8.	Darbā izmantojamie instrumenti, aprīkojums u.tml. resursi	Orientējas un pārzina visas papīra un kartona izstrādājumu ražošanas iekārtas un aprīkojumu.
9.	Saistītās profesijas	